

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Hodnotová orientace zdravé a tělesně
hendikepované mládeže s přihlédnutím
k životním hodnotám rodičů

Vypracoval: Simona Nestávalová
Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka, Ph. D.

České Budějovice 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

20. března 2014

Simona Nestávalová

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce, panu Mgr. Miroslavu Procházkovi Dr., za cenné rady, připomínky a pomoc poskytnuté při jejím vypracování.

Simona Nestávalová

Obsah

ÚVOD	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1 HODNOTY A HODNOTOVÁ ORIENTACE.....	8
1.1 Vymezení pojmů hodnoty a hodnotová orientace	8
1.2 Vymezení pojmů hendikep a hendikepovaná osoba	11
1.3 Třídění hodnot	12
1.3.1 Přírodní hodnoty:	12
1.3.2 Civilizační hodnoty:	13
1.3.3 Duchovní hodnoty:	13
1.3.4 Primární životní hodnoty:	14
1.3.5 Kulturní hodnoty:	14
1.3.6 Hodnoty občanského života:	14
1.3.7 Hodnoty individuálního života:	15
1.4 Žebříček hodnot a hodnotová orientace	19
1.5 Funkce hodnot	20
1.6 Hodnotový systém v současné společnosti	21
2 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ HODNOTOVÝ SYSTÉM MLÁDEŽE	24
2.1 Rodina	24
2.2 Škola	27
2.3 Vrstevnická skupina	29
2.4 Masové sdělovací prostředky	32
2.5 Potřeby a zájmy	35
II. PRAKTICKÁ ČÁST	38
3 Empirický výzkum.....	38
3.1 Stanovení výzkumného cíle a předpokladů	38
3.2 Metoda výzkumu	39
3.2.1 Skladba dotazníku.....	40
3.3 Charakteristika zkoumaného vzorku a výzkumného prostředí	43
4 Vlastní šetření a interpretace výsledků	47
4.1 Vlastní šetření a interpretace výsledků - mládež.....	48
4.2 Vlastní šetření a interpretace výsledků - rodiče	58
4.3 Vyhodnocení předpokladů	70

ZÁVĚR.....	71
Resumé	73
Seznam použité literatury:.....	74
Seznam tabulek	76
Seznam grafů.....	77
Přílohy:	78

ÚVOD

Civilizační pokrok stojí za tou skutečností, že máme v životě k sobě blíže. Mám tím na mysli zejména prostřednictvím sociálních sítí, médií a rozvojem dopravy. Na základě této skutečnosti pak vzniká celková přesycenost podněty, která přináší potřebu se od všeho dění izolovat. Odtud už je pouze krůček k lhostejnosti, nevšímavosti a neochotě pomoci, která je pro současnost typická.

Ve vyspělých průmyslových zemích prudce stoupá životní úroveň lidí, kteří tvoří konzumní společnost, kde nadbytek hmotných statků může vést k takovému způsobu života, v němž se ztrácí smysl pro vyšší životní hodnoty. Tato materiální kultura je zcela v pořádku ve chvíli, kdy je chápána jako prostředek k dosahování zmíněných vyšších životních hodnot. Například koupí rodinného domu na venkově umožníme svým dětem vyrůstat v přírodě a na čistém vzduchu. Pořízením sportovního vybavení pro celou rodinu přispíváme k zdravému životnímu stylu a také k tomu, že rodina tráví více společného času apod.

V názvu mé práce se objevuje výraz tělesně hendikepovaná mládež. V této souvislosti bych ráda zmínila fakt, že pocit štěstí, uspokojení vlastních potřeb, zájmů a zálib nemůže být úplný, pokud víme o lidech, kteří své potřeby uspokojovat nemohou a kteří potřebují pomoc. Dovoluji si tedy takto apelovat na lidskou soudružnost a solidaritu. Pokud se budeme cítit vázáni nadosobními hodnotami, půjdeme cestou ke stálému sebezdokonalování.

I přesto, že současná společnost je zaměřena na hmotné statky, je mým cílem zjistit jaké hodnoty vyznává současná mládež a jaké vyhlídky máme do budoucna. Ve své práci se pokusím najít odpověď na otázku, zda vedle vlastnění a získávání mají mezi současnou mládeží své místo i hodnoty související s bytím a dáváním. Pevně věřím, že i naše děti zjistí metodou pokusů a omylů, že mezi životem založeným na hodnotách a pocitem štěstí skutečně existuje vzájemná souvislost.

Dalším hlediskem mého zájmu o dané téma je to, že jsem sama matkou dvou náctiletých dětí a každodenně se podílím na utváření a ovlivňování jejich hodnotové orientace. Ráda bych tedy pronikla co nejhluběji do této oblasti, abych se ujistila, zda se ve výchově svých dětí ubírám správným směrem.

Teoretická část mé práce je zaměřena na vysvětlení pojmů hodnoty a hodnotová orientace z pohledu různých autorů, kteří se touto problematikou zabývají. Dále zde chci pojednat o vlivech, zejména společenských, které na vytváření hodnot a na jejich

následnou hierarchizaci do podoby konkrétního systému u mládeže ve věku 14 – 18 let působí.

V praktické části chci provést šetření mezi zdravou a tělesně hendikepovanou mládeží a dále také mezi rodiči těchto mladých respondentů ve výše naznačené věkové kategorii. Současně chci také získat určité srovnání hodnot mezi mládeží zdravou a tělesně hendikepovanou a také mezi rodiči dětí zdravých a rodiči dětí tělesně hendikepovaných. Zkoumané rodiny budou osloveny prostřednictvím členů sdružení Kontakt bB, klientů centra Arpida, žáků ZŠ Kubatova, studentů SUPŠ Anežky České a Reálného gymnázia Č.B. Jako metodu šetření jsem zvolila dotazník.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HODNOTY A HODNOTOVÁ ORIENTACE

Každý člověk si v průběhu svého života vybírá a uznává různé hodnoty, které si také postupně v procesech socializace a sociálního zrání uspořádává do konkrétního systému. Ten má nejen svou hierarchii, všechny hodnoty nemají pro daného jedince stejný význam, a jedná se i o systém dynamický, neboť doznává určitých změn i v průběhu života konkrétního jedince tedy vzhledem k věku. Hodnoty působí nejen na motivaci člověka, avšak zprostředkovaně ovlivňují i jeho chování a jednání.

1.1 Vymezení pojmů hodnoty a hodnotová orientace

Fenomémem hodnot je člověk provázen od úsvitu civilizací a jejich kultur, ale samotný termín hodnota se jako axiologický pojem objevuje až koncem 19. století. Byl převzat z ekonomické vědy, ve které v podobě užité a směnné hodnoty byl spojen s principy tržního hospodářství. Pro vznikající axiologii, vědu zabývající se hodnocením a hodnotami, byl termín hodnota příhodný jako výraz, kterým lze vyjádřit fakt, že věci se svými vlastnostmi, události a také způsoby našeho jednání mají či nemají pro nás cenu.

Pojem hodnoty, pokud jde o její podstatu, není v dějinách filozofie definován jednoznačně. Obecně se dá tedy říci, že neexistuje jednotná definice tohoto termínu. Rozdíly v terminologii do jisté míry závisí na vědním oboru, který se o vysvětlení pojmu pokouší. I přes jisté rozdíly v definování lze vysledovat podobnosti, jako například kritérium důležitosti, které je autory spatřováno.

V této bakalářské práci často používám pojem hodnoty, stejně jako množství dalších výrazů, které jsou s problematikou hodnot úzce provázány a také s ní neoddělitelně souvisejí. Pro lepší přehlednost a usnadnění orientace v problematice poskytnu nejprve definice těchto pojmů a úhly pohledů různých autorů.

Význam slova hodnoty chápe Ottova všeobecná encyklopedie (2003, s. 463) ve smyslu filozofickém, psychologickém a ekonomickém. V širším, tedy filozofickém pojetí, je hodnota „*to, co osmysluje svět, lidské skutky apod., co umožňuje člověku základní hodnotovou orientaci ve světě*“ (Ottova všeobecná encyklopedie, 2003, s. 463).

Z psychologického hlediska je hodnota „*míra důležitosti nebo cena, kterou pro jedince má předmět nebo osoba. Hodnoty jsou často vymezovány jako to, co je žádoucí. Vztah k hodnotám tvoří základní orientaci jedince v životě a jeho sociálním kontextu. Na utváření hodnotové orientace má značný vliv výchova, sociální zkušenost a převládající stupnice hodnot v dané společnosti*“ (Ottova všeobecná encyklopedie, 2003, s. 463). Z pohledu ekonomického „*je hodnota chápána jako vlastnost statků.*“ Obdobně Ilustrovaný encyklopedický slovník (1980, s. 822) hovoří o hodnotě jako o „*specifické vlastnosti společnosti či přírodních jevů, ve které se projevuje jejich určitý (pozitivní či negativní) význam pro člověka a společnost*“.

J. Výrost a I. Slaměník (2008, s. 152) označují hodnotu jako „*objektivní přírodní a společenský jev hmotné či duchovní povahy, které slouží k uchování a rozvoji samotného lidského života. Objektivní jsou však hodnotami nejen proto, že život člověka udržují a v jeho nejvlastnějších dimenzích obohacují. Člověk o ně musí zároveň usilovat, případně je vytvářet.*“

Dle J. Kellera a P. Novotného (2008, s. 58) „*hodnoty, o něž lidé usilují, jsou různé a často bývají zcela nesouměřitelné. Není možné sestavit tabulku, která by je navzájem porovnávala podle jejich žádoucnosti. V různých typech společnosti lidé usilovali o nejrůznější hodnoty a právě tak o ně usilují i ve společnosti moderní.*“

Filozofické hledisko nabízí například S. Kučerová (1996, s. 65), jež hovoří o hodnotách v souvislosti s uspokojením našich potřeb a zájmů a v užším smyslu slova zmiňuje základní kulturní kategorie odpovídajícím našim vyšším tendencím, normám a ideálům, zejména sociálním, mravním a estetickým (1996, s. 65).

L. Prudký (2004, s. 8) pojímá význam slova hodnota takto: „*Pojem hodnota je vždy spojen s postižením významu objektu (činnosti, chování, konceptu, jevu, ale také rozhodování, volby, prognózy, vize, taktiky či strategie a ovšem i sebe sama, svého vlastního chování a prožívání a téhož u druhých lidí), který jedinec či skupina tomuto objektu přikládá.*“ Dále vysvětluje, že „*hodnota je přijaté sdělení o důležitosti něčeho či někoho. Jde o to poznat a pochopit: jaké jsou hodnoty (co je považováno za důležité) ve společnosti, ve skupině, v instituci, u jedince, v dané kultuře a civilizaci.*“ Pro člověka nejsou důležité jen věci, předměty a jevy, které se týkají jeho bezprostředního každodenního života.

Podle M. Rosenzweiga (1991, s. 5) lze v historii nalézt mnoho příkladů, kdy pro člověka mají významnou až mimořádnou hodnotu věci zcela nehmotné či zdánlivě neužitečné. „*Mohli bychom vyjmenovat řadu velikánů lidských dějin, pro něž největší*

životní hodnotou byla poznána pravda, láska ke svobodě, soucit s utrpením druhých lidí, náboženské přesvědčení, láska k mateřskému jazyku a k vlasti, k rodné zemi (např. Jan Hus, Giordano Bruno, Jan Amos Komenský, George Washington, Karel Havlíček Borovský, Milada Horáková, Jan Patočka).“

Řada autorů se zabývá rozdílem mez hodnotou a normou. V. Spousta (1995, s. 21) tento rozdíl chápe jako „*rozdíl mezi realizovatelností hodnoty a postulativností normy*“ a jako důsledek uvádí, že „*normy jsou tedy hodnotám geneticky a funkčně nadřazené.*“ J. Kratochvílová-Miedziková (1996, s. 107) poskytuje další definici pojmu norma, a to, že norma je „*nejjednodušší forma požadavku na morální konání vyjádřená v pravidlech zásadách.*“ Pantic (CAKIRPALOGLU 2004, s. 335-336) přináší další úhel pohledu na rozdíly mezi hodnotou a normou. Prvním rozdílem je, že hodnoty jsou více obecné, nežli normy. Může existovat několik norem, jejichž původcem je stejná hodnota. Příkladem může být život jako obecná hodnota a z něj vyplývající konkrétní pravidla – normy, jako péče o nemohoucí, o děti, apod. Další rozdíl mezi hodnotami a normami spočívá ve faktu, že hodnoty normám předcházejí, a že normy představují projev hodnoty. S porušením normy je zpravidla spojen jistý druh sankce, což v případě hodnot neplatí. V neposlední řadě hodnoty jsou realizovány pomocí norem.

Co se týká vědního pozadí hodnot, velmi často se setkáváme s vědní disciplinou, která nese název axiologie. Tento vědní obor vzniká ke konci 19. století a je pojmenován podle řeckého *axia* - hodnota. Axiologie, ve starověku také nazývána timologie nebo timétika, je podle Ilustrovaného encyklopedického slovníku (1980, s. 149) chápána filozoficky jako „*způsob zkoumání hodnot hmotné i duchovní kultury, včetně hodnot morálních*“ a někdy je považována za samostatnou filozofickou disciplinu. Z novověkých filozofů se těmito otázkám věnovali především Imanuel Kant a David Hume. Poprvé však pojem axiologie ve smyslu učení o určování hodnot použil Eduard Hartman, racionalistický filozof 19. století. P. Hartl a H. Hartlová vysvětlují axiologii jako „*obor, který se zabývá definováním, systémem a hierarchizací hodnot, jejich vztahy ke společnosti a struktuře osobnosti.*“ Pro S. Dorotíkovou (1999, s. 29) je „*z axiologického hlediska hodnocení duchovní aktivitou, která je umožněna vědomím subjektu a existencí světa hodnot.*“

S problematikou hodnot velmi úzce souvisí termín hodnotová orientace. Podobně jako u pojmu hodnota není tento pojem jednoznačně definován.

Například L. Prudký (2004, s. 8) popisuje hodnotovou orientaci jako záměry a výhledy v přijatých hodnotách „*tedy – jaké krátkodobé i dlouhodobé záměry a činnosti ve skupině, ve společnosti, ve státě (ale také v procesech: ve výchově, v mediální manipulaci, v politickém působení, atd.) lze podceňovat či naopak tlumit, protože budou mít podporu v hodnotových orientacích, nebo naopak vývoj hodnotových orientací jim bude bránit.*“ Podle L. Prudkého (2004) je především důležité poznat hodnotové preference, struktury a orientace proto, abychom se byli schopni ve společnosti a sami v sobě vyznat. Bez tohoto poznání hodnot se ve světě ztrácíme.

V. Spousta (1996, s. 17-18) upozorňuje na utváření hodnotové orientace. Tvrdí, že historie lidstva tuto nestabilitu prokazuje, a že ve vypjatých či kritických situacích dochází k tomu, že jedinec upřednostňuje vitální hodnoty před hodnotami materiálními a hodnoty mravní před hodnotami vitálními. Hodnotová orientace je také popsána J. Průchou a kol. (2009, s. 92) jako „*hierarchicky uspořádaný soubor hodnot, který odráží reálné pořadí (důležitost) hodnot sdílených určitou skupinou populace v určitém období.*“ Vývojem hodnotového systému se zabývá B. Kraus (2006, s. 61). Dle něj si mladý člověk utváří a také přetváří svou hodnotovou orientaci v průběžných konfrontacích s nejrůznějšími životními situacemi, informacemi a všemi vlivy, které na něj působí. Dále se domnívá, že současná mládež není nositelem změny, jako tomu bývalo v minulosti. „*Současná mládež je pragmatičtější a podléhá komercializaci.*“ Také uvádí, že „*současná mládež nebojuje proti spotřební společnosti dospělých. Právě naopak, nejenže akceptuje „starý“ svět, ale nedokáže už žít mimo hodnoty konzumní společnosti*“ (Kraus, 2006, s. 61).

1.2 Vymezení pojmů hendikep a hendikepovaná osoba

Společnost tvořená různými národnostmi a kulturami odlišným způsobem přistupuje k osobám s hendikepem. U nás se vlivem polistopadových událostí v roce 1989 mnohé změnilo. Dříve byly tendence jedince s hendikepem (zdravotním postižením) izolovat, nejlépe v ústavech, které se nacházely v malých odlehlých obcích. Osoby s těžším postižením byly označeny za nevzdělavatelné. Často žily v nedůstojných podmínkách a nebyly řešeny jejich specifické potřeby. Nyní se naše společnost snaží různými způsoby připravovat takové podmínky, které specifické potřeby hendikepovaných jedinců respektují.

Lze zaznamenat určitý posun od označování osob s postižením – již nemluvíme o postiženém, ale o člověku či jedinci s postižením (Procházková, 2009). Rovněž se při definování osob s postižením nezabýváme jejich hendikepem, jejich nedostatky, nýbrž jejich potenciálem a potřebou podpory a pomoci.

Český pedagogický slovník (2003) vysvětluje: „Postižený je jedinec postižený nějakým druhem trvalého tělesného, duševního, smyslového nebo řečového poškození, které mu bez speciální pomoci více-méně znemožňuje splňovat požadavky běžného vzdělávacího procesu a provozu“.

Hartl, Hartlová (2000) uvádějí, že se jedná o „jakoukoli poruchu duševní nebo tělesnou, která může být dočasná, dlouhodobá nebo trvalá, která brání jedinci účinně se přizpůsobit běžným nárokům života“.

Význam slova hendikep vysvětluje Ottova všeobecná encyklopedie (2003, s. 439) jako: „subjektivní pocit oslabené pozice jedince vůči sociálnímu okolí způsobený objektivními příčinami, např. u tělesně postižených osob, týká se sociálního postavení, vztahů i kvality a kvantity vykonávané činnosti“.

Uvedené definice nemusí být vysvětlovány jako snížení kvality života jedince nebo jeho schopnost vzdělávat se a pracovat. Pokud k něčemu obdobnému dochází, svědčí to o tom, že nebyly využity mechanismy podporující vyrovnání příležitostí a kompenzující překážky nebo nebyly vůbec vytvořeny.

V zájmu každé vyspělé společnosti je podporovat a pomáhat hendikepovaným jedincům k vyrovnání jejich šancí.

1.3 Třídění hodnot

V každodenním životě se setkáváme s velmi širokým okruhem hodnot. Nemůžeme je posuzovat odděleně, jsou ve vzájemných vztazích nadřazenosti a podřazenosti podle toho, jaké životní cíle si vytyčujeme.

S. Kučerová (1996) klasifikuje hodnoty dle dimenzí, v nichž člověk prožívá sebe i svět jako:

1.3.1 Přírodní hodnoty:

- a) *Hodnoty vitální, životní*, odpovídají potřebám přírodní podmíněnosti a existence, jedince i druhu (přírodní podmínky, zdraví, zdatnosti, svěžesti, tělesného blaha a uspokojení smyslů).

- b) *Hodnoty sociální* vyplývají z přírodou daného vztahu člověka k druhým lidem a k sobě samému mezi nimi (mezilidské vztahy a city)

1.3.2 Civilizační hodnoty:

Jsou podmínkou i výsledkem společenské organizace, komunikace, výroby a směny a společenského akumulovaného poznání (kolektivní zkušenost, věda).

1.3.3 Duchovní hodnoty:

Sféru duchovních hodnot, která se ve společnosti objektivuje jako kultura v užším smyslu a subjektivuje jako lidská osobnost a její niterné bohatství, utváří potřeba hledat smysl lidského života, pravdu, dobro, krásu). Duchovní hodnoty odpovídají potřebě integrace, vnitřní jednoty sebe a druhých, sebe a přírody, sebe a světa. Kučerová dále uvádí, že duchovní hodnoty jsou hodnoty ideální, patří mezi ně poznatky a vědomosti, normy a principy, ideje a ideály.

Odlišné dělení hodnot poskytuje M. Rosenzweig (1991), který třídí hodnoty do následujících čtyř základních skupin:

1.3.4 Primární životní hodnoty:

Primárními hodnotami M. Rosenzweig (1991) označuje ty hodnoty, které mají nezastupitelný vliv na život jedince – na jeho zdraví, prostředky sloužící k jeho obživě, životní podmínky, soužití s jinými lidmi apod. Člověk na počátku svého vývoje neustále zápasil o svou existenci, největší hodnotu pro něj měly přístřeší, kořist, kterou ulovil, plody, které nasbíral, oheň či teplo. Dodnes část světa hladoví a žije v kritických podmínkách. Naproti tomuto světu hladu a bídy můžeme pozorovat neustále rostoucí životní úroveň obyvatel průmyslových zemí. Tyto společnosti jsou označovány jako konzumní či spotřební. Objevují se názory, že nadbytek materiálních statků vede k takovému způsobu života, v němž zaniká smysl pro vyšší hodnoty. Toto snažení po neustálém zlepšování životních podmínek je zcela v pořádku, za předpokladu, že je chápáno jako prostředek k dosahování vyšších životních hodnot. Jde o to, aby se spotřební hodnoty nestaly samy o sobě cílem.

1.3.5 Kulturní hodnoty:

M. Rosenzweig (1991) kulturní hodnoty pojí se schopností člověka jakožto myslící bytosti vyjádřit se prostřednictvím svých výtvorů a tím vytvářet druhou přírodu, lidskou kulturu. Tato kultura zahrnuje všechny lidské výtvořiny, hmotné i duchovní. Důležité je, abychom si vytvořené hodnoty osvojili a staly se tak součástí našeho života. Toho dosahujeme prostřednictvím vzdělávání. Kvalitní vzdělání je předpokladem dobrého uplatnění v životě. Stejně tak je otázkou osobního růstu jedince, jeho kulturního života a osobní spokojenosti. Dalším důležitým činitelem v procesu osvojování kulturních hodnot je práce. Hodnoty vytváří taková práce, která má smysl, přináší užitek ostatním a nám osobní uspokojení. Taková práce přináší člověku pocit významnosti, důležitosti, radosti z výsledků, v neposlední řadě pak také úctu ostatních a důstojné místo mezi nimi.

1.3.6 Hodnoty občanského života:

M. Rosenzweig (1991) uvádí jako nejvyšší a nejcennější hodnotu občanského života občanskou svobodu, která umožňuje jedinci vyjadřovat své názory k činnosti státu, jeho řízení a uspořádání, shromažďovat se v politických stranách. Takto

uspořádaná společnost se nazývá společností demokratickou a je pro ni typická například svoboda tisku, svoboda šíření informací, veřejné manifestace atd.

Dalším z předpokladů demokratické společnosti jsou všeobecně platné zákony, před nimiž jsou si všichni občané rovni a jejichž dodržování zajišťují nezávislé soudy.

Důležitá je však také snaha jednat v souladu se zákony, uznávat a chránit práva druhých lidí. Vzájemná tolerance je schopnost uznat názory, způsob života a hodnocení druhých lidí.

Demokratická společnost předpokládá hodnotu zvanou solidarita neboli vědomí soudružnosti. Předpokládá se, že všichni lidé jsou si blízcí, existuje mezi nimi vzájemný soulad a vzájemná úcta. K významným projevům solidarity patří také sociální cítění, ochota pomoci tam, kde je to zapotřebí.

Vlastenectví, láska k vlastnímu národu a k vlastní zemi patří k nejtrvalejším a nejpevnějším lidským hodnotám. Vlastenectví představuje úctu k předcházejícím generacím, k jejímu úsilí a výsledkům, plodům jejich práce.

Všelidské hodnoty jsou důležité pro všelidskou pospolitost a patří mezi ně například ochrana životního prostředí, zachování míru a pokoje mezi národy, boj proti nakažlivým chorobám, boj proti nouzi a hladu.

1.3.7 Hodnoty individuálního života:

Hodnoty individuálního života jsou M. Rosenzweigem popisovány jako hodnoty reflektující vztah člověka k sobě samému a k lidem v jeho okolí. V hodnotách mravních se odráží naše posuzování toho, co pokládáme v životě za nejdůležitější.

Zprv se jedná o hodnoty, které souvisejí s lidskou důstojností, vykonávání užitečné a smysluplné práce, zajištění vlastní existence, eliminace strachu z ohrožení násilím či diskriminací z nejrůznějších důvodů.

Významnou roli v důstojnosti života hraje to, jak nás hodnotí naše okolí. Pro každého je důležité být hodnocen jako čestný, spravedlivý a poctivý. Toto hodnocení je závislé především na našem jednání. Měli bychom být vždy a za všech okolností schopni podívat se druhým lidem do očí, a to s pocitem „čistého svědomí“.

Mezi zásadní hodnoty promítající se do oblasti mezilidských vztahů lze zmínit například pochopení, snášenlivost, velkorysost či toleranci. Tolerance a otevřenost k druhému člověku náleží k nejvyšší hodnotě, k níž se lidstvo během svého vývoje dopracovalo. Hovoříme o ideálu humanismu – o lidskosti. Hlavní tezí humanismu je

přesvědčení, že člověk je člověku cílem, a nikoliv prostředkem k uspokojování svých zájmů.

V opozici k ideálům a zásadám humanismu a demokracie stojí pak východiska všech totalitních, nedemokratických společností.

Psychologické hledisko dělení hodnot nabízí Morris, Rokeach a Kluckhohn.

Morris (DOBROVOLSKÁ, DUPLINSKÝ 1981) dělí hodnoty do tří kategorií, hodnoty operativní, konceptualizované a objektivní.

Operativní hodnoty jsou charakteristické preferencí jistých objektů, jež je založena na biologické podstatě. Konceptualizované hodnoty berou do úvahy cíl, jehož má být dosaženo. Tyto hodnoty jsou ovládány vědomím. Objektivní hodnoty se projevují v konkrétním chování člověka.

M. Rokeach (DOBROVOLSKÁ DUPLINSKÝ 1981) rozlišuje dva druhy hodnot, instrumentální a cílové. Zatímco instrumentální hodnoty mají souvislost s jistým způsobem chování, cílové hodnoty jsou spojeny s finálním stavem subjektu.

M. Rokeach (KOHOUTEK 2008) toto dělení dále rozvádí:

Instrumentální hodnoty jsou ty, pomocí nichž se smysl života a obecné hodnoty naplňují a jsou spjaty se snadnějším dosahováním hodnot cílových.

M. Rokeach mezi ně řadí:

- ambice (píle, aspirace)
- toleranci (otevřenost)
- kompetence (schopnost, účinnost)
- radost (veselost)
- čistotu (pořádkumilovnost)
- odvahu (stát za přesvědčením)
- shovívavost (být připraven jiným promíjet)
- pomoc (starat se o blaho)
- čestnost (pravdivost, upřímnost)
- fantazie (tvořivost, smělost)
- nezávislost (sebedůvěra, soběstačnost)
- intelekt (reflexivnost, inteligence)
- logičnost (racionalita, konzistentnost)

- lásku (oddanost, něžnost)
- poslušnost (vědomí povinnosti, respekt)
- zdvořilost (dobré vychování)
- odpovědnost (spolehlivost)
- ovládání se (disciplinovanost, ovládání se).

Cílové hodnoty ovlivňují a usměrňují chování lidí a dle M. Rokeacha mezi ně patří:

- pohodlný život (prosperující život)
- vzrušující život (aktivní život)
- pocit, že bylo něčeho dosaženo (trvalý příspěvek)
- svět v míru (bez válek a konfliktů)
- rovnost (stejně šance pro každého)
- jistota pro rodinu (starat se o své milované)
- svoboda (svoboda rozhodování, nezávislost)
- štěstí (spokojenost)
- vnitřní harmonie (soulad se sebou samým)
- zralá láska (duchovně-sexuální důvěrnost)
- národní jistota (jistota před útoky)
- spasení (věčný život)
- příjemnost (příjemný, slastičný život)
- sebeúcta (respekt k sobě samému)
- společenské uznání (respekt, obdiv)
- pravé přátelství (úzké kamarádství)
- moudrost (hluboké porozumění životu).

U C. Klukhohna (DOBROVOLSKÁ, DUPLINSKÝ 1981, s. 38) se setkáváme s termínem dimenze hodnot. Hodnotové dimenze jsou členěny na:

- dimenze modality (pozitivní a negativní hodnoty)
- dimenze obsahu (kognitivní, morální a estetické hodnoty)
- dimenze účelu (způsobové, instrumentální a cílové hodnoty)
- dimenze osobnosti (hodnoty obecné a specifické pro konkrétní situaci)
- dimenze intenzity (kritériem je zde síla hodnoty)

- dimenze organizace (souvisí s uspořádáním hodnot)
- dimenze rozsahu (od obecných hodnot po hodnoty subjektivní)
- dimenze explicitnosti (hodnoty explicitní a emplicitní).

Na závěr této části věnované jednotlivým druhům hodnot, bychom chtěli ještě uvést členění (tab. 1) Vážanského a Smékala (Základy pedagogiky volného času, 1995):

Tabulka 1 - Členění Vážanského a Smékala

POVINNOST AKCEPTACE		ROZVOJ SEBE SAMA
Zřetel ke společnosti	Disciplína poslušnost výkon pořádek plnění povinností věrnost podřízenost pracovitost skromnost	idealistická kritika společnosti: emancipace (od autorit) přímé jednání rovnost demokracie participace autonomie
Zřetel k individuálnímu Já	Sebeovládání přesnost ochota přizpůsobení poddajnost zdrženlivost	dosažení blaženosti: požitek dobrodružství napětí změna rozvoj emocionálních potřeb individualismus: kreativita bezprostřednost seberealizace volnost samostatnost

Zdroj: Vážanský, Smékal (Základy pedagogiky volného času, 1995).

Dle Vážanského a Smékala (1995, s. 41) existují dvě skupiny odlišných hodnot, kdy na jedné straně jsou zahrnuty povinnosti a akceptace a strana druhá pak představuje

hodnoty rozvoje vlastní osoby, které se projevují jako nositelé aktuálních hodnotových změn. „Převládá trend poklesu významu hodnot povinnosti a přijetí se současným vzestupem hodnot rozvoje sebe sama. Spoléhá se na vědomí štěstí, lidského naplnění, plně prožívané přítomnosti“ (Vážanský, Smékal, 1995, s. 41).

1.4 Žebříček hodnot a hodnotová orientace

Člověk je bytost nejen biologická, ale je především dle Aristotela zoon politikon, tedy tvor společenský a jako takový má schopnost vnímat okolní svět jako svět významů a hodnot, o němž si v procesu hodnocení vytváří nejen představy, ale buduje si i jeho určitou hodnotovou strukturu a zaujímá k němu konkrétní postoj. Hodnotící proces je pak možné vnímat jako základní prvek interakce mezi člověkem a prostředím, které ho obklopuje. V reálném životě pak jedinec porovnává význam vnímaného jevu z pohledu svých zájmů, někdy také zájmů skupinových či dokonce celospolečenských.

Proces hodnocení, respektive jeho výsledky mohou být, a také velmi často jsou, proměnlivé. Mění se jak jeho objektivní stránka, tedy to, co je hodnoceno, tak také hodnotící subjekt, ten, jež hodnotí. Hodnoty je tedy nutno z tohoto pohledu chápat jako proměnlivé a relativní. V důsledku vývoje jedince, skupiny či celé společnosti se hodnoty mohou nejen přeměňovat, ale některé také vznikají a jiné jako nepotřebné zanikají. Podstatné je to, že tvůrcem hodnot je člověk, a že jsou výsledkem jeho hodnotící činnosti.

Přes jistou variabilitu hodnot je možné konstatovat, že některé z hodnot mají trvalý ráz. Jsou jakoby věčné a jako takové protkávají historii lidstva, například láska mezi ženou a mužem, jiné jsou naopak záležitostmi konkrétní doby a lze je označit slovem módní. Některé z hodnot jsou oceňovány pozitivně, některé mohou mít naopak význam negativní.

Každý jedinec si vytváří svou vlastní hierarchii hodnot čili hodnotové preference. To co je mezi přijatými hodnotami nejdůležitější, to je také jedním z nejvýznamnějších zdrojů motivace a zaměření v chování, zdrojem spokojenosti či nespokojenosti, dále zdrojem sociálního uspokojení, soudružnosti nebo naopak napětí, sociálního vylučování a odmítání.

B. Kraus (2006, s. 59) hovoří o endogenních a exogenních činitelích, jež determinují hodnotový systém člověka. Endogenní činitelé jsou dány věkem, pohlavím,

dosaženým vzděláním, profesí či celkovou psychickou a sociální zralostí. Faktory vnější však považuje za rozhodující a řadí mezi ně zejména:

- a) materiální podmínky života,
- b) vlivy sociálních a výchovných institucí (rodina, škola, média),
- c) vliv politicko-ekonomické sféry dané společnosti.

L. Prudký (2004, s. 8) charakterizuje hodnotovou orientaci jako záměry a výhledy v přijatých hodnotách. „Tedy jaké krátkodobé i dlouhodobé záměry a činnosti ve skupině, ve společnosti, ve státě (ale také v procesech: ve výchově, v mediální manipulaci, v politickém působení, atd.) lze podceňovat či naopak tlumit, protože budou mít podporu v hodnotových orientacích, nebo naopak vývoj hodnotových orientací jim bude bránit.“ (L. Prudký, s. 8)

R. Kohoutek (1998, s. 61) označil hodnotovou orientaci „jako souhrn názorů a postojů k různým kvalitám skutečnosti, které pro člověka představují určité hodnoty.“ Hodnotová orientace je též vyjádřením smyslu jednání a uskutečňuje se volbou možných prostředků vedoucích k jejich dosažení. Dle výše uvedených kritérií je také možné vytvořit určité typologie hodnotových orientací. Jednou z uváděných je typologie Edvarda Sprangera, již zmiňuje R. Kohoutek (1998, s. 61), která rozlišuje následující typy:

- a) teoretický (cílem je hledání pravdy, hodnotou je poznání)
 - ekonomický (cílem je sebezáchova, hodnotou je užitečnost)
 - estetický (cílem je hledání harmonie, hodnotou je krása)
- b) sociální (cílem je konání dobra, hodnotou je láska)
- c) politický (cílem je ovládání druhých, hodnotou je moc)
- d) náboženský (cílem je sebepřesah, hodnotou je jednota s bohem).

V podstatě se dá říci, že výše naznačená typologie hodnotových orientací obsahuje hodnoty, které lze považovat za trvalé a neměnné.

1.5 Funkce hodnot

V této kapitole se zamyslíme nad funkcemi, které mohou hodnoty zastávat. Funkce hodnot lze dle J.W. McGuire (CAKIRPALOGLU 2004, s. 402-405) rozdělit na dvě primární oblasti – individuální funkce a sociální (společenské) funkce, které se vzájemně ovlivňují, doplňují a jsou propojené.

J.W. McGuire dělí oblast individuálních funkcí hodnot do dvou podskupin:

- funkce adaptace člověka na fyzické a sociální podmínky – jedná se o hodnoty, které jsou nápomocné při orientaci jedince v nových situacích. Jsou získávány v průběhu socializace či vlastní zkušeností člověka.
- funkce překonávání vlastní existence – tato podskupina hodnot je spjata zejména s nejvíce žádoucími cíli a stavy, zahrnuje sebehodnocení, seberegulaci či logické a abstraktní myšlení.

Sociální funkce hodnot jsou J. W. McGuirem rozčleněny opět do dvou podskupin:

- funkce sociální integrace – tato funkce hodnot je promítána do oblasti sociálního života a je nezbytná pro sociální stabilitu skupiny či společnosti. Autor řadí mezi funkce sociální integrace rovněž sociální kontrolu a prevenci deviantního chování.
- funkce sociální racionalizace – v tomto pojetí slouží hodnota k ospravedlnění společenských zájmů, cílů či obsahů. Racionalizace se stává prostředkem k formování zájmů jednotlivých částí společnosti, politických skupin apod. v hodnotový obsah přijatelný pro celou společnost. Tento proces stojí za vznikem společenských hodnot.

1.6 Hodnotový systém v současné společnosti

Pro člověka jako tvora společenského je charakteristické vytvářet určité sociální skupiny, společnosti a další společenství, která jsou uspořádána dle nejrůznějších kritérií. Lze tedy z tohoto důvodu hovořit o hodnotách, jež jsou typické pro konkrétní sociální skupinu či pro celou společnost. Hodnotové systémy týkající se jednotlivce, sociální skupiny nebo i ty společenské nejsou statické, ale naopak dynamické a jsou ve vzájemné interakci.

P. Sak (2000, s. 7) ve své práci zmiňuje, že „*Hodnoty zaujímají významné místo v motivační struktuře člověka a v jeho chování. Existuje složitý a zprostředkovaný vztah mezi společností a jejím vývojem a složkami osobnosti člověka. Společenské podmínky, působící na člověka prostřednictvím jeho sociálního pole, hodnotový systém a chování jedince jsou v dynamické rovnováze.*“

Hodnotová orientace každé společnosti je tvořena hodnotami vyplývajícími ze samotné existence člověka, ale také hodnotami určenými kulturními a ekonomickými

podmínkami daného společenství, které mají svá specifika daná historickým obdobím a geografickou polohou. B. Kraus (2006, s. 59) výstižně uvádí, že „*Hodnotový systém je vždy projevem jisté integrity a kontinuity a je společensko-historicky determinován.*“

Každý systém hodnot odráží obsah a strukturu společenských vztahů v určité fázi dějinného vývoje v souvislosti s konkrétní geografickou oblastí. Tudiž vedle společenského systému hodnot existují také více či méně shodné nebo odlišné hodnotové skupinové systémy, které jsou také základem pro vznik a vývoj systému norem – pravidel regulujících jednání lidí. Jedná se o stanovení takového vzoru chování, které zvýrazňuje a upřednostňuje takovou hodnotu, která je skupinou či společností žádaná a preferovaná.

Hodnotový systém skupiny či celé společnosti je tedy úzce spjat s různými normativními systémy, přičemž za základní lze považovat například normy mravní. Ty mohou mít podobu psanou či nepsanou se snahou po co největší preciznosti. Tyto normy jsou pak uspořádány do ucelených a vzájemně provázaných soustav, do mravních či právních kodexů.

S. Kučerová (1996, s. 91) konstatuje, že každé historické období má svou soustavu obecně uznávaných a vyžadovaných způsobů chování a hodnocení. „*Mluvíme o kodexu mravních norem, který jako prostředek formování vztahů a vlastností člověka, je odrazem i výrazem, podmínkou i výsledkem daného způsobu života. Každá morální soustava je pochopitelná jen ve svém historickém kontextu, se zřetelem k místu, času, konkrétním podmínkám, potřebám a možnostem lidské existence.*“

Nejznámějším mravním kodexem v historii člověka je zřejmě Desatero Božích přikázání, jež vyslechl Mojžíš za bouře na vrcholku hory Sinaj a vytesal je jako zákon do kamene. Ve zkrácené formě (Kučerová 1996, s. 92) zní takto:

1. *Nebudeš mít jiných bohů přede mnou.*
2. *Neučiniš sobě rytiny ani jiného podobenství těch věcí, kteréž jsou na nebi svrchu ani těch, které jsou na zemi dole, ani těch kteréž u vodách pod zemí. Nebudeš se jim klaněti ani jich ctíti.*
3. *Nevezmeš jméno Hospodina Boha svého nadarmo, neboť nenechá bez pomsty toho Hospodin, kdož by bral jméno jeho nadarmo.*
4. *Pomni na den sobotní, abys jej světil. Šest dní pracovati budeš a dělati dílo své, ale dne sedmého odpočinutí jest Hospodina Boha tvého.*

5. *Cti otce svého i matku svou, ať se prodlejí dnové tvoji na zemi, kterouž Hospodin tvůj dá tobě.*
6. *Nezabiješ.*
7. *Nesesmilníš.*
8. *Nepokradeš.*
9. *Nepromluvíš proti bližnímu svému křivého svědectví.*
10. *Nepožádáš domu bližního svého, aniž požádáš manželky bližního svého, ani služebníka jeho, ani děvečky jeho, ani osla jeho, ani cožkoli jest bližního tvého.*

Desatero Božích přikázání se věřícím po staletí jevílo jako absolutně platné, věčné a neměnné. Bylo zformulováno za jistých společenských podmínek a v kontextu s dalšími biblickými záznamy se přeci jen jeví být historicky podmíněným a relativním.

2 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ HODNOTOVÝ SYSTÉM MLÁDEŽE

2.1 Rodina

Tématu rodiny je v současnosti věnováno hodně pozornosti, zejména proměnám, kterými rodina prochází. Dovídáme se denně z tisku a jiných médií o patologickém chování členů rodiny, o stoupající rozvodovosti, destabilizaci rodiny atd. Přesto je toto společenství muže, ženy a dětí přirozenou základnou pro zdravý vývoj a výchovu potomků. Ovlivňuje život jedince nejen v prvních fázích života, ale provází jej po celou dobu jeho existence. Poznáváme zde lásku, porozumění, pochopení, učíme se komunikovat a spolupracovat, získáváme zde důvěru k druhým lidem, morální výbavu, hodnotový systém, cítíme se zde bezpečně a jistě. To vše nám rodina předává, aniž bychom si to uvědomovali. Dochází tu k ojedinělým vztahům nejen mezi rodiči a dětmi, ale i mezi sourozenci navzájem.

Rodiče svým postojem, chováním, reakcemi a podněty, které jsou směřovány k dítěti, pomáhají dítěti poznávat okolní svět a orientovat se v něm. Dítě se takto učí organizovat informace a zkušenosti do významových vzorců, kterými se zmocňuje okolního světa.

Za podstatný faktor, který ovlivňuje vývoj osobnosti člověka a je v úzké souvislosti s vývojem hodnotové orientace, spatřujeme v *biologické* podmíněnosti. Psychické jevy jsou zakotveny v organismu a jsou projevem činnosti nervové soustavy.

Druhým důležitým faktorem pro formování osobnosti je faktor *sociální*. Člověk se jako skutečně lidská osobnost vyvíjí až právě v kontaktu s ostatními lidmi, především v nejužší rodině, kde rodiče zásadně ovlivňují jeho budoucí, formující se osobnost.

Rodiče a ostatní lidé působí na dítě nejen tím, co mu vědomě předávají (příkazy, zákazy, informace), ale i svým vztahem k dítěti. Mimořádný význam má také množství a kvalita podnětů, které na dítě v sociálním prostředí působí.

Velmi podstatným faktorem, který ovlivňuje vývoj osobnosti člověka je také jeho vlastní aktivita, jeho reakce na okolní svět, na vztahy, na jeho vlastní činnost vyvolávající odezvu okolí, jeho prožívání vlastní činnosti i toho, jak na ní okolí reaguje.

Nutno zmínit, že uvedené faktory samozřejmě nepůsobí odděleně, ale ve vzájemné souvislosti.

Rodina plní svou roli při formování a utváření hodnot a základů mravní výchovy prostřednictvím svých funkcí, jež jsou dle M. Procházky (2012, s. 103-110):

- *biologicko-reprodukční*
- *sociálně-ekonomická*
- *výchovná*
- *socializační*
- *emocionální*
- *ochranná a domestikační*
- *rekreační a regenerační*

Významnou je, v souvislosti s naším tématem bakalářské práce, zejména funkce socializační a výchovná, neboť právě v procesu socializace se dítě (dospívající) učí přizpůsobovat se sociálnímu životu a osvojovat si základní návyky a způsoby chování vyžadované společností, včetně hodnotových orientací a vzorů.

Důležitost rodiny pro utváření hodnot zdůrazňují Průcha a kol. (2009, s. 248), když uvádějí, že rodina „*vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje.*“ Autoři dodávají, že rodinné prostředí formuje vývoj člověka, působí na jeho kognitivní a emoční vývoj, předsudky, postoje a hodnotovou orientaci.

Důležitá je volba vhodného výchovného stylu v rodině, což znamená „*celkový způsob výchovného působení, který je pro danou rodinu dlouhodobě charakteristický*“ (Zelinková, 2001, s. 118-119). Pozitivní výchovné působení klade důraz na možnosti rozvoje dítěte podporováním jeho zdravého sebevědomí, podněcováním tvůrčího myšlení a jednání, vyzvedává také význam životní perspektivy a hodnot lidských vztahů i vzájemné odpovědnosti. Naproti tomu špatné výchovné působení může vést až k dysfunkčnosti rodiny a odtud je jen krůček k sociálně patologickým jevům, k nimž je adolescentní mládež obzvláště vnímavá. Příklady dysfunkčních rodin uvádí O. Zelinková (2001) tyto:

- *přetížená*, nejen pracovně, ale také konflikty (rodina, pracoviště), citové strádání, starosti o nemocné, bytové a ekonomické problémy,
- *ambiciózní*, směřuje k uplatnění osobních ambic rodičů, jejich hodnotová orientace sleduje vlastní kariéru, vysokou materiální úroveň života celé

rodiny, rodiče si většinou nepřipouštějí citové strádání jejich dětí a je velice obtížné je o tom přesvědčit,

- *perfekcionistická*, rodina požaduje po dítěti vysoké výkony bez ohledu na jeho možnosti, zájmy a harmonický rozvoj,
- *autoritářská*, vyznačuje se příkazováním, dirigováním, častými tresty bez ohledu na potřebu dítěte samostatně a spontánně se vyjadřovat, nést odpovědnost,
- *rozmazlující*, tendence za každou cenu dítěti vyhovět, nestavět mu do cesty překážky, silný protekcionismus, popřípadě rodič zaujímají vůči dítěti postoj podřídivosti,
- *liberální a improvizující*, trpí nedostatkem řádu a programu, dítě trpí přemírou volnosti,
- *odkládající*, výchova je přenechána prarodičům, dalším příbuzným a známým, narušuje tak citové zrání dítěte,
- *disociovaná*, narušeny jsou vnější vztahy (izolovanost či konflikty s okolím) nebo vnitřní vztahy mezi členy rodiny (oslabení až izolovanost).

Z. Matějček konstatuje, že „*Generace rodičů je na vrcholu tvořivých sil nebo už je mírně překročila. Mnoho vytvořila a váží si tedy práce a hodnot, které prací vznikají. Pro mladé lidi, při jejich zaměření do budoucna, je však zpravidla větší hodnotou to, co teprve má být vytvořeno a k čemu je třeba něco starého zbourat. Z toho pak následovně logicky vyplývá, že: Míra konfliktů je dána tím, jak dalece generace rodičů dává generaci svých dorůstajících dětí možnost ne uchovávat a opatrovat, co bylo stvořeno, ale hledat nové, angažovat se pro nové, tvořit nové*“ (Matějček, 1986, s. 324-328).

Tyto věty Zdenka Matějčka lze chápat nejen jako konstatování, nýbrž i jako cennou radu rodičům dospívajících dětí.

Určitý návod, jakým způsobem má rodič postupovat, tak aby se nechoval jako „slon v porcelánu“ a svým, byť dobře míněným úsilím, nenapáchal víc škod než užitku, dává také P. Říčan (1990, s. 229): „*Adolescent nepotřebuje shovívavou blahosklonnost ve stylu „jen si mluv, však z toho vyrosteš, až poznáš život!“ Naopak: potřebuje rodiče, kteří budou proti němu hájit svůj způsob života a své názory, kteří se budou vážně hádat, ano i rozčilovat, protože si nechají adolescentní kritiku „dojít na tělo.“*“

A dále pak své myšlenky ještě konkretizuje: „*Nejvlastnějším základem výchovy adolescenta totiž je – brát ho vážně. To musí být opravdové, nelze to trvale předstírat. Ostatně – nebrat vážně své adolescentní dítě znamená klamat sám sebe. Dospívající potřebuje naši kritiku, i když ji špatně snáší.*“

Současně však dodává: „*Nesmíme si ovšem plést kritiku s řečením, to nepotřebuje a snáší ze všeho nejhůř.*“

Období puberty a adolescence je mimořádně obtížným obdobím jak pro hendikepovaného dospívajícího, tak i pro jeho rodiče. „*Určitá rovnováha, která se vytvořila v průběhu let, se rozrušuje především proto, že dítě ve svém vývoji dospívá na úroveň, kdy přehodnocuje své dosavadní vztahy, postoje, hodnoty a vytváří si svůj vlastní, pokud možno nezávislý vztah ke světu*“ (Vágnerová, Hadj-Moussová, 1997, s. 41). Rodiče se musí přizpůsobit změnám, probíhajícím u jejich dítěte, což není vždy snadné, právě proto, že je na nich stále závislé, takže zdánlivě není důvodu ke změnám postojů k němu. Zároveň však očekávají od dítěte, že se bude chovat na úrovni své vyspělosti, tedy odpovědně a téměř vyspěle. Tento rozpor není snadné vyřešit, to ani pro rodiče, ani pro dítě. Přesto však vytvoření nové rovnováhy ve vztazích je pro další vývoj dítěte velice důležitý.

Významný francouzský psycholog René Zazzo říká: „*Víme dnes, že naše tělo nežije pouze z potravy, ale také z vřelosti někoho druhého. A to není jen básnická metafora nebo filozofická konstrukce, ale skutečný fakt. Biologické děje už se nedají definovat jenom funkcemi, jako je dýchání, krevní oběh, přijímání potravy apod. Je nutné vzít v úvahu i takové funkce, jako je vzájemný vztah jedinců téhož rodu*“ (Matějček, 1996, s. 13).

2.2 Škola

V 21. století stoupá význam vzdělanosti nejen jako úrovně dosaženého vzdělání populace, ale vzdělanost se stává měřítkem kvality společnosti a zdrojem její prosperity.

Škola představuje jeden ze základních stavebních kamenů vzdělávání a výchovy, zprostředkovává dialog mezi sociálními skupinami, mezi generacemi, mezi kulturami a je propojena se současným reálným světem.

M. Procházka (2012, s. 126) shledává školu institucí, která poměrně účinně uchovává a traduje výsledky duchovní a hmotné kultury. Dále zmiňuje potřebu

vychovat děti takovým způsobem, aby byly schopny uspět v současném světě s jeho globální otevřeností, informační propojeností a multikulturalitou (M. Procházka, 2012, s. 126).

O. Müller (2001) ve své publikaci uvádí, že běžná škola současnosti by měla být místem, které je zcela přirozeně sdíleno žáky či studenty „normálními“ a žáky a studenty, kteří se různým směrem od normy odchyľují. *„Je sice jasné, že ti druzí budou (z důvodu svých speciálních vzdělávacích potřeb) zdrojem jistých obtíží v průběhu výchovně vzdělávacího procesu – nicméně – toto není důvodem k jejich ztracení...Naopak...Dobrý pedagog musí uvedené jedince chápat jako obohacení – sebe sama, klimatu třídy, celého třídního procesu“* (Müller, 2001, s. 8).

Je vhodné zmínit, že motivace ke školní práci je dána postojem autorit, zejména rodičů a pedagogů. Hodnotu role školáka a školního výkonu vytváří rodina, sociální skupina, se kterou se dítě identifikuje. *„Ve škole je hodnocení čím dál víc ovlivňováno postojem dětské skupiny. I postižené dítě se hodnotí ve vztahu ke skupině, především školní třídě, kde má určité postavení a určitou roli“* (Vágnerová, Hadj-Moussová, 1997, s. 21).

Role školáka zahrnuje nutnost emancipovat se od potřeby důrazu na vlastní individualitu bez ohledu na situaci a vzdát se tendence přičítat si zásadní význam. V roli žáka je obsažena také nutnost přijmout autoritu učitele, který nemá takový individuálně osobní význam jako rodiče. *„Učitel hodnotí výkon i chování dítěte a tím mu dává smysl. Ovlivňuje tak i jeho sebehodnocení,...“* (Vágnerová, Hadj-Moussová, 1997, s. 21).

Podle V. Spousty (1996) by měl učitel disponovat schopností hodnotové orientace, která by se odrážela v jeho myšlení, jednání a vystupování. Vliv učitelova působení na hodnoty žáka V. Spousta (1996) chápe jako jeden ze třech základních úkolů učitele, když vysvětluje, že právě učitel formuje žákovi názory, postoje, sociální návyky a rozvíjí schopnosti žáka a utváří jeho vlastnosti a *„završuje tak formativní proces axiologicky“* (Spousta, 1996. s. 101).

Pohled sociální pedagogiky nám nabízí M. Procházka, který ve své knize uvádí: *„De facto lze říci, že úloha učitele je dvojdimenzionální: má jednak úkol vést děti ke zdravému životnímu stylu prostřednictvím cílené výchovy, a jednak zastává roli učitele jako významné osoby, vzoru, modelu, jež budou moci děti napodobovat a respektovat“* (Procházka, 2012, s.128). Dále v tomto kontextu M. Procházka uvádí, že učitel působí nejen tím, jaké poznatky předává, ale především tím, jak se chová a co vyzařuje celou svou osobností (Procházka, 2012. s. 128).

Pro potřebu výchovy dětí, které budou schopny uspět v současném světě, musí škola vytvářet takové motivy, které budou přínosné pro utvoření postojů a hodnotových orientací ve složitém a měnícím se světě.

Domníváme se, že je u nás ještě stále mnoho učitelů a ředitelů, kteří jsou dominantně zaměřeni na výsledky vzdělávání žáků v kognitivní oblasti, nebo spíš na kvantitu (v lepším případě i kvalitu) znalostí. A že podceňují význam školy pro rozvoj dalších důležitých oblastí žákovy osobnosti. Podle našeho názoru je u nás stále ještě výrazně nedoceněn význam sociálně emocionálního klimatu školy a třídy pro socializaci dítěte (ta patří ke klíčovým úkolům školy), pro kultivaci jeho sociálních dovedností, pro emocionální a volní rozvoj, pro utváření postojů, hodnot, sebevědomí a sebeúcty dítěte.

2.3 Vrstevnická skupina

Jednou z typických charakteristik adolescenční mládeže je, že se tito jedinci orientují často podle názorů svých vrstevníků a často se podle nich také chovají a jednají. Mají rovněž přirozenou potřebu konfrontovat své názory, postoje a přesvědčení s někým, kdo je jim věkově blízký a má podobné smýšlení. Z toho plyne i snaha být členem nějakého seskupení, jež mu svým způsobem dodává určité zázemí a morální podporu, a to hlavně v případech kdy se mu obojího nedostává z nejrůznějších příčin v rodině. V důsledku toho vznikají různé vrstevnické skupiny. B. Kraus o nich říká: „*Jsou to typické primární skupiny, charakterizované bezprostředními kontakty (tváří v tvář). Silným pocitem příslušnosti ke skupině (identifikace vyjadřovaná zájmemem „my“)*“, (Kraus, 2001. s. 132).

Pro pubertální a dospívající dítě nabývá vrstevnická skupina mimořádného významu. Dospívající zde hledá ověření své vlastní identity, sociální přijetí potvrzuje jeho význam pro ostatní. Navíc v období negace rodičovských hodnot a norem hledá dospívající ve vrstevnické skupině oporu pro své vlastní názory, postoje a hodnoty. Vrstevnické normy se v tomto období stávají pro dospívajícího závažnější než ty, které mu dosud předávala rodina.

Z pohledu hendikepovaného dítěte je vrstevnická skupina stejně významná, jeho začlenění do takové skupiny je však podstatně komplikovanější, právě existencí hendikepu. „*Přijetí postiženého dospívajícího do vrstevnické skupiny závisí také na jeho osobnostních rysech, na schopnosti navazovat a udržovat sociální vztahy, což je závislé na jeho předchozím vývoji. Není třeba zdůrazňovat, že přijetí či nepřijetí dospívajícího*

jeho vrstevníky má, zvláště v případě postiženého, závažné důsledky pro jeho sebehodnocení“ (Vágnerová, Hadj-Mousová, 1997, s. 46). Je zcela zásadní, aby se sociální kontakty hendikepovaného dospívajícího neomezovaly pouze na rodinu a aby se rodina v žádném případě neizolovala od okolního světa.

Pokud hovoříme o členění vrstevnických skupin je možné je rozlišit buď podle velikosti, nebo podle jejich složení (náboženské, sociální atd.). Nejpodstatnější, čím se od sebe nejvíce odlišují a co je také vzhledem k hodnocení jejich činnosti nejvýznamnější, jsou cíle a normy, jimiž se řídí. Jejich náplň se může pohybovat na stupnici od velmi pozitivní až po zcela zápornou orientaci (patry, gangy).

R. Kohoutek nevnímá partu pouze v negativním slova smyslu, nýbrž také pozitivně:

„Má již pevnou strukturu i organizaci. Normy zde bývají někdy značně přísné a za jejich nedodržení následují tresty. V partě je osobnost člena podřízena obecnějším cílům a hodnotám, které na rozdíl od tlupy mají pozitivní obsah. Parta má kladný vliv na osobnost člena. V partách můžeme pozorovat i tzv. prosociální chování, které bere v úvahu situaci druhé osoby, její potřeby, zátěže, choroby, ale současně i její přání, touhy, očekávání“ (Kohoutek, 1998, s. 44). Negativně laděné party *„se vyznačují záporným postojem k lidem, usilují o výhody jedině pro členy své podskupiny a často se snaží škodit vedoucímu formální skupiny (kliky). Tlupa (gang) má mnoho styčných bodů s partou. Liší se však v zaměření činnosti. Má negativní, asociální polarizaci“* (Kohoutek, 1998, s. 44).

Jejich osobnostní struktura je odlišná. Členové gangu mají výrazné hostinné chování, jsou nepřátelští, agresivní, útoční a zaměřují se na ublížení, až zničení druhého. Neustále také překračují normy a zákony společnosti. Soudružnost je zpravidla závislá na osobě vůdce, bez jeho přítomnosti se často rozpadá.

Z načrtnutých charakteristik lze usoudit, že společnost by apriori neměla hodnotit vznik každé party negativně. Za podstatné je třeba považovat, jakou vrstevnická skupina či parta vyvíjí činnost, co je jejím cílem a zda dodržuje základní společenské normy.

Důležitým znakem ve vztahu k rozlišení vrstevnických skupin je také způsob jejich vzniku, tj. spontánní (dobrovolný, přirozený) či formální (předem určený, organizovaný).

M. Procházka v souvislosti s neformální sociální skupinou uvádí, že: „Impulsem pro vznik je touha po uspokojování lidských potřeb, potřeb ve vztahu k druhým i k sobě

samému, rozvoj přátelství, získání i předávání sociální a emoční podpory od druhých a druhým“ (Procházka, 2012, s. 119). Formální sociální skupinu autor popisuje takto: „Impulz pro vznik přichází zvenčí, cíle, normy, pravidla chování, role a kontrola jsou určeny vnější autoritou“ (Procházka, 2012, s. 119).

B. Kraus (2001, s. 133) srovnává vrstevnické skupiny dle způsobu vzniku v následujícím přehledu:

Tabulka 2 - Rozdělení vrstevnických skupin

SKUPINY NEFORMÁLNÍ	SKUPINY FORMÁLNÍ
Dominují vztahy osobních sympatií	Dominují vztahy organizační.
Členové mají pocit přináležitosti	Příslušnost ke skupině vyplývá z formálního členství
Členství je spontánní, vedené emotivní přitažlivostí, dobrovolné.	Členství je dáno vnějšími zásahy, určené.
Struktura skupiny a její hierarchizace vyrůstá zevnitř života skupiny.	Struktura a hierarchizace je stanovena.
Systém hodnot a norem vychází od jednotlivých členů.	Cíle a normy jsou dány a nerespektují zájmy individuální.
Systém kontroly je dán dohodou	Systém kontroly respektuje formální sankce
Řízení skupiny vychází spontánně z individualit (vůdcovské typy)	Řízení skupiny je určeno.

(Zdroj: Kraus, 2001, s. 133)

Vrstevnické skupiny mají svůj počátek již v dětském věku v tzv. skupinách hravých, i když samozřejmě ještě nesplňují všechny stanovené atributy (tab. 2). K naplnění všech kritérií dochází v průběhu školní docházky a s postupujícím věkem jejich význam sílí, roste a kulminuje právě v období dospívání. Vrstevnická skupina sehrává důležitou roli v socializačním procesu, a proto je její význam ve vztahu k utváření hodnotové hierarchie a mravního profilu dospívajícího jedince neopominutelný a ve značném počtu případů i klíčový.

S. Kvapilová (1996, s. 33) naznačuje vliv vrstevnických skupin v těchto zaměřeních:

- vytváření povědomí o cílech skupiny, které jsou hodnoceny jako žádoucí.
- hodnocení a výběr prostředků, které jsou přípustné k dosahování těchto cílů,

- schvalování vybraných norem jednání a poskytování motivace jedincům k dosahování uznávaných cílů,
- vytvoření jistého vzoru chování a porovnávání konkrétních projevů s konkrétním vzorem,
- vytvoření souboru norem a sankcí, kterými je postihováno chování jedinců.

Působení vrstevnických skupin je tedy nutné brát v úvahu nejen proto, že uspokojují určité psychické potřeby (zábava, uvolnění) adolescentů, ale hlavně z důvodu potřeb jedinců identifikovat se s jejich normami, čímž se tyto stávají nástrojem sociální kontroly svých členů.

2.4 Masové sdělovací prostředky

Pro současný vývoj lidské společnosti je typické, že jsou její jednotlivci nejen příslušníky různě velkých sociálních skupin, avšak také, a to bohužel v čím dál větší míře, součástí masové společnosti.

A. Sekot masovou společnost definuje jako *„oblast trhu a idejí přijímající vnucované hodnoty, jako množinu lidí podléhající masovým vlivům“* (2002, s. 32).

Ottova všeobecná encyklopedie masovou společností označuje moderní průmyslovou společnost, ve které je zdůrazněna existence masy jako nového sociologického jevu, přičemž výzkum masové společnosti zachycuje ohrožení postavení elity masou nebo naopak manipulaci masou se strany elit (2003, s. 35).

J. Keller a P. Novotný ve své knize uvádí, že masa či lidské stádo sehnané na určité místo kvůli jasnému vychytralému účelu, je tvořena z většiny psychicky nevytříbenými jednotlivci a psychicky vytříbený jedinec se ocitá v mase jako vetřelec a pokud to jen trochu jde, ihned se z masy snaží vymanit. Ti, co se nedokáží psychicky vyladit, podlehnou falešnému dojmu dosažení psychického vyladění v mase. Názorným příkladem chování masy jsou bitky fotbalových fanoušků, čtení bulváru, rabování obchodů při pouličních demonstracích. Lze také zmínit masu, jež se hrnula k falešnému průčelí supermarketu Český sen (Keller, Novotný, 2008, s. 199).

Staneme-li se součástí masy, *„pak jen dál přejímáme nepravdivé myšlenky, hodnoty a city, abychom následně zkonsumovali také nepotřebné zboží a vnucený životní způsob. Aby manipulátoři tohoto cíle snadněji dosáhli, lichotí našemu egu a*

narušují jeho vazby s nevědomými psychickými procesy“ (Keller, Novotný, 2008, s. 199).

Vymezení pojmu masové (hromadné) komunikační (sdělovací) prostředky je možno provést různě, záleží na tom, který náhled upřednostníme. Výstižným je označení B. Krause, jenž uvádí, že jsou to *„sdělovací (především znakové) systémy, akty a prostředky, pomocí nichž jsou zprávy zakódované v těchto systémech, předávány konzumentům, velkému, anonymnímu a heterogennímu souboru adresátů“* (2001, s.61).

Za masmédia A. Sekot považuje *„sdělovací prostředky zabývající se produkcí, reprodukcí a distribucí symbolů důležitých pro společnost“* (2002, s. 33).

Hromadné sdělovací prostředky neprovázejí lidstvo od nepaměti, nýbrž vznikly na určitém stupni historického vývoje, který byl podmíněn technickou vyspělostí lidstva. Z tohoto pohledu lze hovořit o:

- tisku - patří sem knihy, noviny a časopisy,
- rozhlas - zpravodajské relace, diskusní pořady atd.,
- televizi - zpravodajské relace, diskusní pořady, pořady o známých osobnostech atd.
- internetu - možnost výběru z velkého množství informací, téměř neomezené komunikační možnosti (elektronická pošta, chaty, facebook).

Rozdělení masmédií z hlediska způsobu prezentace:

- tištěná - noviny, časopisy, knihy,
- elektronická - rozhlas, televize, internet

V úvahu také přichází rozdělení dle vlastnického vztahu:

- veřejná (veřejnoprávní) - vlastníkem je stát,
- soukromá (soukromoprávní) - vlastníkem je soukromá fyzická nebo právnická osoba.

Důsledkem působení masových komunikačních prostředků je existence masové kultury. Tento pojem je dnes chápán poměrně dosti pejorativně a je v podstatě synonymem sousloví vulgární kultura.

A. Sekot (2002, s. 32) masovou kulturu pojmenovává slovy A. Kloskowské, že je to *„komplex velmi široce používaných norem a vzorů chování. Nejobecněji se vztahuje na současné sdělování identických nebo obdobných obsahů, vycházejících z malého počtu zdrojů k velkým masám příjemců, jakož i na jednotlivé formy hry a zábavy mas lidí“* (2002, s. 32).

Ottova všeobecná encyklopedie je ve své definici poněkud jasnější a masovou kulturu vymezuje jako: „*kulturní výtvary, hodnoty a představy předávané publiku nástroji masové komunikace. Cílem nabídky je dosažení co největšího přijetí publikem. K důsledkům kulturního konzumu patří vyvolávání módních vln a šíření konzumního životního stylu*“ (2003, s. 35).

Masmédia na jedné straně významně formují jednotlivé masové společnosti, kdy výsledkem jsou produkty masové kultury, avšak na druhé straně zároveň plní ve společnosti pozitivní a někdy dokonce nezastupitelné funkce. Úroveň naplňování těchto funkcí současnými hromadnými sdělovacími prvky je rozdílná, média se s touto rolí vyrovnávají lépe či hůře.

V soukromé sféře médií se setkáváme zejména s funkcí manipulativní (ve všudypřítomných reklamách, publicistických pořadech i reportážích), hédonistickou a zábavnou.

Masmédia se ve většině případů označují za nezávislá, jenže jsou silně závislá na penězích, které se staly základním impulzem jejich vzniku. Pokud by přehnaně dramaticky neinformovala o tom, co se ve světě zdaleka ne dramaticky odehrává, pak by se také ve skutečnosti téměř vůbec nic významného nedělo a svět by vypadal přibližně stejně přirozeně jako v minulých stoletích.

Masmédia nikdy neposkytují čistou pravdu a holá fakta, protože ta jsou obchodně špatně využitelná. Jsou-li však fakta postavena do protikladu alespoň se zkreslenými komentáři, pak nabobtnají, vyvolají poprask a často dokonce rozvíří veřejné mínění.

„Masmédia se nejraději profilují rozvířováním skandálů a vyhledáváním, vyráběním a následným napadáním takzvaného nepřítele, aby vyhověla gustu svých finálních konzumentů. Zejména skandalizace, kriminalizace či dokonce mediální likvidace, bezúhonných, známých nebo veřejně činných osob přináší masmédiím pohádkové zisky, protože mediální výpady uspokojují agresivitu a frustraci neuspokojené masy. Ta tvoří základnu její obchodní pyramidy“ (Keller, Novotný, 2008, s. 200-201).

P. Sak poznamenává, že život a tedy i hodnotový systém současného člověka je významně ovlivněn právě masovými sdělovacími prostředky, při čemž právě ony se stávají nedílnou součástí jeho práce a také jeho volnočasových aktivit (2004, s. 89).

V závěru této kapitoly se nabízí zmínit starobylé heslo „*Čím hůře, tím lépe*“. Doufejme tedy v jeho stálou platnost.

2.5 Potřeby a zájmy

Potřeby jsou představovány základní rovinou zaměřenosti. Z biologického hlediska jsou v člověku zakotveny primární potřeby. Řadíme sem potřeby potravy, spánku, orientace, aktivity. Naproti tomu vyšší potřeby jsou spjaty se společenským začleněním jedince a lze je dle Z. Heluse (2003, s. 45-46) uspořádat do následujících pěti skupin:

1. potřeby poznávací, projevují se jako touha po informacích, jako touha řešit problémy, vyzkoušet si vlastní řešitelské síly
2. potřeby sociální, například být druhým lidem sympatickým, být oceňován, potřeba afiliace (patřit do skupiny), potřeba statusu (zaujímat mezi lidmi pevné postavení), spolupracovat s ostatními, čerpat od nich pomoc a sám také pomoc poskytovat
3. potřeby aktivity, jedná se o potřeby motorického odreagování po déletrvající nehybnosti, potřeby pracovní činnosti, potřeby činnosti zájmové, sportovní, herní
4. potřeby dosahování výkonů, týkají se projevovanou snahou něco udělat, zvládnout, získat uznání druhých, ale také se jedná o dosažení pocitu spokojenosti sám se sebou
5. potřeby existenciální neboli potřeby smyslu života, je potvrzuje se, že každý člověk je jimi v jistých životních situacích pohlcen, jejich neuspokojení je pojeno s životní krizí a naopak jejich uspokojení je odrazovým můstkem pro rozmach tvořivých sil.

Často je citována hierarchie potřeb podle amerického psychologa Abrahama Herolda Maslowa (1908 – 1970), který v roce 1943 jakoby sestavil lidské potřeby do pyramidy od břicha k hlavě. Maslow dal fyziologické potřeby jako jsou hlad, žízeň, sex, spánek apod., zejména potřebu být nasycen, do základny, tedy do prvního stupně pyramidy potřeb. Další, druhý stupeň pyramidy zaujímá potřeba mít své místo, tj. potřeba ochrany, bezpečí, řádu apod. Třetí stupeň zaujímá potřeba někam patřit – potřeba sdružování, náklonnosti, přátelství, lásky, identifikace. Čtvrtý stupeň zaujímá potřeba dosáhnout uznání a konečně nejvyšší stupeň je potřeba seberealizace.

Pokud nejsou alespoň do jisté míry uspokojeny potřeby nižší, nedochází k uspokojení potřeb vyšších.

Neuspokojení potřeby nazýváme frustrací nebo deprivací. Dlouhodobá frustrace potřeb má téměř vždy nepříznivé důsledky pro duševní rovnováhu a u dětí i pro jejich duševní vývoj. V této souvislosti bychom chtěli zmínit, že hendikep ovlivňuje také uspokojování základních psychických potřeb. V období dětství je třeba zdůraznit především vztah hendikepu k potřebě seberealizace a otevřené budoucnosti. Hendikepované dítě může být vlastními výkony méně uspokojené a ani představa budoucnosti mu nemusí přinášet více jistoty. Proto je na rodičích, učitelích a dalších dospělých dopomoci hendikepovaným dětem k pocitům štěstí a radosti, zdravého sebevědomí a svobody. Zejména je důležité navodit u těchto dětí pocity jednoty a odstranit překážky, které brání sounáležitosti.

M. Rosenzweig (1991, s. 5) vysvětluje, že *„to, co považujeme za cenné a hodnotné, je do značné míry ovlivňováno našimi potřebami a zájmy.“* Existuje mnoho věcí či materiálních statků, které člověk potřebuje ke každodennímu životu, jedná se například o potřebu obydlí, potravy, světla a tepla. Autor v této souvislosti upozorňuje a nabádá k obezřetnosti při uspokojování hmotných potřeb, neboť může dojít k ohrožení zdraví či životního prostředí. K dalším potřebám podobně jako předchozí autoři řadí pocit bezpečí, porozumění, náklonnosti, pomoci v těžkých životních situacích, radosti, lásky či štěstí.

Nejen uvedené potřeby, nýbrž také zájmy zastávají důležitou úlohu v uspořádání našich hodnot. M. Rosenzweig (1991, s. 6) uvádí, že *„zájmy jsou výrazně spojeny s našimi osobitými vlastnostmi, s naším zaměřením na věci a jevy kolem nás. V zájmech vyjadřujeme náš specifický vztah k světu, k druhým lidem i k sobě samému.“* Zájmy mají značný vliv na naše celkové zaměření, povolání, volný čas a pohled na svět.

Z. Helus (2003, s. 48) ve své publikaci uvádí, že *„slovem zájem označujeme uvědomělé, dlouhodobé a soustavné zaměření aktivity jedince na vybranou oblast poznávání a čínorodé seberealizace. Zájmy sjednocují (integrují) řadu oblastí osobnosti a dávají jim aktivní nasměrování.“* Zmínili bychom hodnotovou zaměřenost, kdy v linii svého zájmu jedinec vyzdvihuje určité cíle jako hodnoty, na nichž mu záleží, dává jim přednost před jinými. Odpírá si například určité požitky, ať už hmotné, časové nebo ve smyslu osobního pohodlí.

Na spojitost mezi potřebami, zájmy a hodnotami upozorňuje i T. Göbelová (2006, s. 15-16), jež vymezuje hodnoty jako *„předměty, myšlenky, činy, záměry nebo jenom naše představy, které získávají z hlediska určitého lidského (nebo skupinového, společenského, národního) zájmu nebo potřeby žádany, očekávaný či chtěný význam.“*

T. Göbelová (2006. s. 18) poukazuje na skutečnost, že v souvislosti s výchovou k hodnotám se lze setkat se zastánci zvnějšku řízené výchovy k hodnotovým postojům. Tito příznivci disponují jistotou vymezení správných hodnot, prostřednictvím nichž chtějí na osobnost jedince působit. Tento přístup však představuje nebezpečí neautentické výchovy. Odpůrci tohoto přístupu naopak zdůrazňují důležitost naučit jedince slyšet hlas hodnot.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 EMPIRICKÝ VÝZKUM

Praktická část této bakalářské práce zachycuje průběh a výsledky empirického výzkumu provedeného pomocí dotazníků.

J. Průcha a kol. (2009, s. 68) definují empirický výzkum jako „*způsob vědeckého zkoumání, jehož předmětem jsou jevy konkrétní edukační reality (vzdělávací procesy, jejich obsah, výsledky vzdělávání, subjekty vzdělávání, aj.). Na rozdíl od čistě teoretického zkoumání dospívá ke konkrétním zjištěním, většinou kvantifikovaným.*“

3.1 Stanovení výzkumného cíle a předpokladů

Nadřazeným cílem tohoto výzkumu je předložit v praxi použitelný materiál, který by mohl navést osoby pracující s mládeží a to jak zdravou tak hendikepovanou na správnou cestu člověka spoluodpovědného za formování utvářející se osobnosti. Myslím si, že představa o životních hodnotách zdravé a hendikepované populace je obecně ovlivněná povrchními předsudky. Všichni přeci očekávají (s trochou nadsázky) na prvním místě žebříčku hodnot u hendikepované mládeže zdraví a u zdravé mládeže hmotné statky.

Hlavním cílem této práce je zjistit, jaké životní hodnoty uznává zdravá a hendikepovaná mládež ve věku 14 – 18 let, zmapovat hodnotovou orientaci rodičů zmíněných mladých respondentů a následně získat srovnání hodnot mezi mládeží zdravou a tělesně hendikepovanou a dále také mezi rodiči dětí zdravých a rodiči dětí tělesně hendikepovaných.

Očekávaný výstup

Očekávaným výstupem je podrobně vyhodnocený souhrn výsledků empirického výzkumu a potvrzení předpokladů.

Předpoklady:

1. Respondenti – zdravá mládež a respondenti – hendikepovaná mládež se vyjadřují v otázkách životních hodnot shodně.
2. Rozdíly jsou v reakcích respondentů – rodičů zdravých potomků a respondentů – rodičů hendikepovaných respondentů.

Myslím si, že pro mládež, jak zdravou, tak zdravotně hendikepovanou, bude jednou z nejdůležitějších životních hodnot sounáležitost s vrstevníky, zážitky společně sdílené s přáteli a společná zábava. Také úspěch je jistě vnímán oběma skupinami totožně. Zdravotně hendikepovaní si přirozeně uvědomují jistá omezení, ale toto vědomí neodsouvá výše uvedené životní hodnoty ani neubírá na jejich důležitosti, ba právě naopak. V reálném životě mladých zdravotně hendikepovaných je jejich hendikep samozřejmou komplikací, ale životní hodnoty jsou pravděpodobně totožné nebo pouze mírně odlišné od životních hodnot jejich zdravých vrstevníků.

Naproti tomu lze očekávat odlišné vnímání životních hodnot u rodičů hendikepovaných a zdravých potomků. Žebříček životních hodnot rodičů zdravotně hendikepovaných dětí bude jistě ovlivněn obavou o zdravotní stav svého potomka, ale také svůj z důvodu vyššího uvědomění si důležitosti sebe sama jako ochránce znevýhodněného dítěte. Dalším faktorem ovlivňujícím pohled na životní hodnoty rodiče hendikepovaného dítěte bude každodenní nutnost řešení dílčích problémů běžného života, což jistě utlumí vnímání sebe sama a svůj vlastní prospěch.

3.2 Metoda výzkumu

Výzkum provedený za účelem této práce byl proveden pomocí dotazníkové metody. P. Gavora (2010, s. 121) ve své publikaci uvádí, že správně zkonstruovaný dotazník s jasně stanoveným cílem je základní podmínkou racionálně plánovaného výzkumu.

Tato výzkumná metoda se vyznačuje mnoha výhodami, lze však nalézt i některé nevýhody s ní spojené.

Mezi výhody dotazníku patří:

- jednoduchá a rychlá administrace
- možnost získání údajů, které bychom jinou metodou nezískali
- možnost oslovit velký počet respondentů a získat tak velké množství údajů
- informace a údaje jsou kvantifikované
- tato metoda umožňuje anonymitu respondentů

M. Skutil a I. Bartošová (2011, s. 81) uvádějí, že existují v zásadě dva typy dotazníků:

1. *standartizovaný dotazník* vyznačující se jednotnou instrukcí a zajišťující jeho validitu a reliabilitu
2. *dotazník vlastní konstrukce*

Za účelem provádění výzkumu této bakalářské práce byl použit druhý typ dotazníku – dotazník vlastní konstrukce. Dotazník byl tedy vytvořen na základě nastudování odborné literatury. Data zjišťovaná metodou dotazníkového šetření byla získána od 160 osob. Jedná se o 40 zdravých dětí, 40 dětí s fyzickým hendikepem, dále o 40 rodičů dětí zdravých a 40 rodičů dětí hendikepovaných.

Zhruba u poloviny respondentů proběhl před distribucí dotazníku telefonický rozhovor, v němž byli požádáni o spolupráci. Druhá polovina respondentů byla oslovena prostřednictvím e-mailu. Dotazník byl pak všem shodně zaslán elektronickou poštou - e-mailem. Na vyplnění dotazníku byl respondentům poskytnut dostatek času, a to tři týdny.

U osob, se kterými proběhl telefonický rozhovor, došlo k většímu zájmu o problematiku hodnot, což se také projevilo v rychlosti vyplnění a odeslání dotazníku. Osoby, které obdržely informace pouze elektronickou poštou, musely být v řadě případů stejnou cestou kontaktovány opakovaně.

3.2.1 Skladba dotazníku

P. Gavora (Skutil, 2011, s. 86) rozděluje dotazník na tři hlavní části:

1. *vstupní část* – oslovení respondenta, stručné pokyny k vyplňování dotazníku, poučení o anonymitě
2. *hlavní část* – tuto část dotazníku tvoří samotné otázky, ty lze dále rozdělit na otázky identifikační, pomocí kterých získáváme například údaje o věku a pohlaví respondenta, druhou skupinu otázek tvoří vlastní otázky, na které očekáváme odpověď ze strany respondenta
3. *závěrečná část* – obsahuje poděkování

Pokud se týká samotných otázek dotazníku, M. Skutil (2011, s. 85) je rozděluje na uzavřené, polouzavřené, otevřené, testové a škálovací. Velmi stručně – *uzavřené otázky* nabízejí varianty odpovědí. *Polouzavřené* zprvu poskytnou varianty odpovědí a

následně nabízí možnost dovysvětlení své odpovědi. *Otevřené otázky* nikterak neomezují respondentovu odpověď, vyhodnocování je obtížnější vzhledem k různorodosti odpovědí. Testové otázky mohou mít podobu výběru odpovědí, přiřazování či doplňování a konečně škálovací, které nabízejí respondentům škálu odpovědí, a respondent pak určí nejvýstižnější polohu na škále.

Dotazník sestavený pro účely této bakalářské práce má následující strukturu:

Vstupní část

Respondent je v této části požádán o vyplnění dotazníku, je mu poskytnuta informace o přibližné délce času pro jeho vyplnění a následně je poučen o anonymní povaze dotazníku.

Oslovený respondent se také dozvídá, že dotazník je součástí bakalářské práce. Je zde obsažena také informace či víra autorky v možnost přispění této práce ke správnému vnímání myšlení mladých a jejich rodičů.

Hlavní část

Tato část je rozdělena na 18 položek – životních hodnot. Každá z těchto hodnot je pro inspiraci a lepší představu doprovázena otázkou uvedenou v závorce. Jedná se o otázky škálové, neboť nabízí respondentům možnost volby mezi čísly 1-5, přičemž nechybí poučení o tom, že známkou pět je označena hodnota, která je považována za v životě nejdůležitější a známka jedna, že pak označuje hodnotu, která je považována za nejméně důležitou.

V závěru hlavní části je respondent vybídnut k výběru tří nejdůležitějších životních hodnot z uvedené nabídky, a to jejich zvýrazněním.

Závěrečná část – obsahuje poděkování za čas věnovaný zamyšlení a vyplnění tohoto dotazníku.

Důvody výběru jednotlivých hodnotových položek dotazníkového šetření

Výběr hodnot umístěných v dotazníku byl zvolen na základě mého přesvědčení o jejich zásadním významu v životě každého jedince.

Pokud bychom přistoupili k jednotlivým hodnotovým položkám, tak u pojmu kondice jsem se rozhodovala mezi tímto vyjádřením a mezi výrazem zdraví. Kondice je tělesným nebo duševním stavem a také rozpoložením. Zdraví je stav charakterizovaný nepřítomností nemoci či vady. Pro účely mé bakalářské práce, zejména v souvislosti s tělesně hendikepovanými jedinci, jsem dospěla k názoru, že výraz kondice je podstatně vhodnější.

Pod pojmem *úspěch* se mi vybavují výrazy, jako jsou zájem, pozitivní myšlení, osobní rozvoj, mezilidské vztahy, duchovní růst, ale také například odvaha a vytrvalost.

Umění ptát se, naslouchat, uznat, stavět na nápadech druhého, zvládat konflikty (chápat skryté potřeby obou stran), dávat instrukce, asertivity (své názory a pocity vyjadřovat objektivně, neútočně) a také umění vydávat neverbální signály (využít schopnost svého těla ke sdělení uznání, pozornosti a například také pozitivního citového vztahu) – tento výčet lze považovat za umění mezilidské komunikace, který je zejména v oblasti pevného *přátelství* stěžejní. Lidé s nedostatkem kvalitních sociálních vztahů mívají sklony k depresím.

Rodina je neoptimálnějším prostředím pro vývoj dítěte, plní velmi důležité a těžko nahraditelné funkce. Zdravá rodina je zárukou výchovy zdravých a emocionálně stabilních dětí.

Peníze či *finanční zajištění* jsou životně důležité. Jsou srovnatelně důležité jako jídlo a oblečení, které si za ně kupujeme, bydlení, které si díky nim můžeme dovolit, vzdělání, které jsou nám schopny poskytnout nebo také lékařská péče, kterou nám mohou zaplatit.

Ve své funkci jsou nenahraditelné.

Tolerance, snášenlivost či také respektování cizích názorů a postojů. Tolerance je předpokladem správně fungujících mezilidských vztahů. Cizí názory je třeba nejen respektovat, ale také snažit se je poznávat a pochopit.

V otázce *morálky* (mravnosti, slušnosti, vychovanosti, ctnosti) se nikdo z nás nedokáže schovat za jiné. Následky morálního či nemorálního jednání jednotlivců jsou určující pro morální hodnotu celé populace.

Soucit je předurčen vždy jen pro jiné, obvykle slabší, oslabené nebo bezmocné. Je projevem lásky, který netouží po opětování. Dosažení pocitu štěstí, vlastního uspokojení potřeb a zálib není úplný, pokud víme o lidech, kteří své potřeby uspokojovat nemohou a potřebují pomoc druhých. *Pomoc druhým nebo potřebným* je cestou vázanosti nadosobními hodnotami a také cestou ke stálému sebezdokonalování.

Vzdělání je otázkou kulturní vyspělosti a civilizační hodnoty. Výchova a vzdělání je J. A. Komenského univerzální cestou k lidskosti.

Volný čas je důležitý pro odpočinek, zábavu, znamená prostor pro sociální kontakty, pro vlastní potřeby a zájmy. Volný čas hraje zásadní roli v prevenci sociální patologie, neboť většina výrazů deviantního chování mládeže se provádí ve volném čase ve skupině vrstevníků. Zejména tedy děti se musí naučit, že smysluplné využití volného času znamená učit se zdravému způsobu života, který je předpokladem pro prevenci toho nesprávného.

Každý člověk má potřebu být respektován, což zahrnuje i potřebu mít přiměřenou sebeúctu. Úcta a uznání představuje typickou lidskou potřebu být přijímán, oceňován a také respektován ostatními. *Uznání okolí* nabývá na významu u lidí s nízkým sebevědomím.

Touha adolescentů po nezávislosti a *samostatnosti* je velmi silná. Adolescent má stále silnější snahu vymknout se z dříve akceptované dominance rodičů doma a učitelů ve škole. Bouří se proti autoritě z dětství, chce mít privilegia dospělého, ale nemá přitom jeho z odpovědnosti a často ji ani na sebe nechce a nemůže brát. Tato negace je do jisté míry nutná, aby osobnostně dozrál a dospěl.

Víra je největší duchovní silou. Říká se, že víra i hory přenáší. Výsledek našeho snažení je vždy úměrný naší víře v něj. Sebedůvěra čili víra ve vlastní schopnost a úspěch je předním činitelem v našem snažení, v našem vývoji.

Materiální zajištění je elementární pro další cestu životem a rozvoj osobnosti.

3.3 Charakteristika zkoumaného vzorku a výzkumného prostředí

Výzkum v rámci této bakalářské práce byl proveden na vzorku současné mladé populace ve věku mezi 14 – 18 lety. Výzkum se týká nejen zdravé mladé populace, ale také tělesně hendikepované. Součástí výzkumu jsou také rodiče obou zmíněných skupin. V případě mladých tělesně hendikepovaných se jedná v drtivé většině o aktivní sportovce. Osloveno bylo celkem 160 respondentů. Z toho je 40 zdravých dětí, 40

tělesně hendikepovaných, 40 rodičů dětí zdravých a 40 rodičů dětí hendikepovaných. Myslím, že bych mohla v tomto kontextu uvádět namísto rodič výraz matka, neboť výzkumu se účastnila naprostá většina žen.

Respondenty jsou klienti centra Arpida, Kontaktu bB, žáci ZŠ Kubatova, studenti SUPŠ Anežky České a Reálného gymnázia v Českých Budějovicích.

ARPIDA

Téměř čtvrtinu mladých respondentů tvoří klienti centra Arpida, kteří spadají do věkové kategorie 14 – 18 let.

Centrum ARPIDA je nestátní nezisková organizace pracující na bázi občanského sdružení a obecně prospěšné společnosti.

Areál centra ARPIDA byl vybudován bez finanční účasti státu v letech 1990-1993. Odborný provoz byl zahájen v roce 1993. Centrum poskytuje komplexní koordinovanou péči v duchu uceleného systému rehabilitace (prostředky léčebné, sociální, pedagogické a pracovní) osobám s tělesným (motorickým) a kombinovaným postižením.

Při naplňování svého poslání účelně propojuje a koordinuje péči v oblasti zdravotní sociální a výchovně vzdělávací. Zajišťuje tak odbornou činnost detekční, diagnostickou, terapeutickou, rehabilitační, respitní, výchovně vzdělávací, zájmovou, poradenskou, metodickou, posudkovou a preventivní, včetně tzv. rané péče (podpory).

Cílem poskytované péče je dosažení pokud možno optimálního vývoje každého jednotlivého klienta (uživatele) ve smyslu jeho maximální možné soběstačnosti a integrace v jeho přirozeném sociálním prostředí, tedy především v rodině.

Při veškeré činnosti se ARPIDA opírá o základní principy křesťanské etiky respektující vzájemnou úctu, sounáležitost, sdílení, solidaritu a porozumění. V odborné práci jsou maximálně respektovány mezioborové vztahy. Důraz je kladen jednak na vysokou odbornost a zároveň též na lidský rozměr poskytované péče. Služby jsou zaměřeny nejen na děti (osoby) se zdravotním postižením, ale také na jejich rodiny. Rodiče (zákonní zástupci) dítěte se zdravotním postižením jsou vnímáni jako partneři, jako přirozená součást týmu odborníků pečujícího o jejich dítě.

Kontakt bB

Kontakt bB je občanské sdružení zabývající se výukou plavání osob s tělesným či kombinovaným postižením, které sdružuje ve středisku Praha, České Budějovice, Karlovy Vary a Brno 300 plavců napříč věkovým spektrem. Výuka plavání probíhá na základech unikátní metody Kovář-Nevrkla ve výkonnostních kategoriích kompenzačně rehabilitační, kondičně rehabilitační a sportovně rehabilitační. Práce s klienty ve vodě je koncipována tak, aby si osvojili dovednosti a kompetence s přímým dopadem na zlepšení soběstačnosti.

Motto sdružení: „Voda je život, život je pohyb, pohyb ve vodě je nezávislost.“

ZŠ a MŠ Kubatova

Stavba školního areálu ZŠ Kubatova vzešla z potřeby nově vznikajícího sídliště v místě Pražského Předměstí. Stavba byla zahájena v roce 1970. Výuka byla započata v roce 1973 pro 406 žáků. Tímto rozhodnutím byla vyřešena složitá situace na ZŠ Čechova a ZŠ Nerudova, kde se vyučovalo ve dvou směnách.

V současnosti má škola 600 žáků a nabízí rozšířenou výuku tělesné výchovy. Součástí základní školy je také mateřská škola a jídelna.

SUPŠ Anežky České

Český Krumlov, který byl v r. 1992 zařazen do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO, je městem se staletou uměleckou a kulturní tradicí. Proto právě zde vznikla myšlenka na zřízení střední školy, která by byla zaměřena na umělecká řemesla a stavební obnovu památek.

Výuka na SUPŠ sv. Anežky probíhá formou čtyřletého denního studia. Dosaženým stupněm je střední vzdělání s maturitní zkouškou z českého jazyka, anglického nebo německého jazyka, dějin výtvarné kultury a z praktické a teoretické části příslušného studijního oboru. Na všech oborech je kladen důraz na rozvíjení individuálních schopností a praktických dovedností žáků. Studenti se aktivně podílejí svou vlastní uměleckou tvorbou na kulturních a výstavních akcích především v rámci regionu.

Absolventi všech oborů jsou dobře připraveni k pokračování ve studiu na všech typech škol s uměleckým zaměřením (AVU, UMPRUM, FAMU, FAVU, pedagogické fakulty, vyšší odborné školy) a na vysokých školách humanitně zaměřených.

České reálné gymnázium

Jedná se o soukromou školu, která byla založena v roce 1993 a poskytující úplně střední vzdělání ukončené maturitní zkouškou ve čtyřletém studiu pro absolventy 9. tříd ZŠ a osmiletém studiu pro absolventy 5. tříd ZŠ.

Studium na ČRG je všeobecné bez konkrétního zaměření. Volitelnými předměty a semináři se v posledních dvou letech studia žáci diferencují podle svých zájmů a cílů.

Mohou se tak připravit ke studiu na vysoké škole humanitního, přírodovědného i technického směru. Důraz je kladen na výuku anglického a německého jazyka a práci s počítačem.

Kapacita je zhruba 300 studentů, rozdělených do jednoho cyklu osmiletého a jednoho cyklu čtyřletého studia.

4 VLASTNÍ ŠETŘENÍ A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

V první části empirického výzkumu jsem se zabývala otázkou hodnot, jaké uznává dnešní mládež ve věkovém ohraničení 14 – 18 let. Uznávané hodnoty byly zjišťovány u mládeže zdravé a zrovna tak u mládeže tělesně hendikepované. Stejným způsobem jsem postupovala při vyhodnocování dat sebraných od rodičů mladých respondentů. Ke zjištění potřebných dat jsem použila techniku dotazníku (viz. příloha č.1), jenž obsahoval baterii osmnácti hodnot, k nimž se respondent vyjadřoval pomocí pětistupňové škály. Stupeň 1 znamenal nejmenší význam ve vztahu k dané hodnotě, stupeň 5 naopak význam největší. Z četností jednotlivých hodnocení jsem pak pro každou hodnotu spočítala indexy jako aritmetické průměry a na základě velikosti těchto indexů jsem pak v tomto prvním kroku sestavila tabulku a sestrojila graf vypovídající a srovnávající preference životních hodnot všech čtyřech skupin respondentů.

V druhém kroku mého výzkumu jsem pro dosažení přehlednosti a jasné vymezení otázek k dalšímu zpracování sestavila žebříčky životních hodnot jednotlivých skupin respondentů.

U sledovaných skupin respondentů – mládež zdravá + mládež hendikepovaná a rodiče potomků zdravých + rodiče potomků hendikepovaných – jsem vytvořila tabulku úzce srovnávající pořadí jednotlivých životních hodnot z vytvořených žebříčků životních hodnot. V dalším dílčím kroku přípravy základních otázek mého výzkumu jsem roztřídila porovnávané životní hodnoty a jejich pořadí dle preferencí respondentů do třech skupin: Shodné – pořadí se neliší

V toleranci shodnosti – pořadí je rozdílné do hodnoty 3

Rozdílné – pořadí je rozdílné nad hodnotu 3

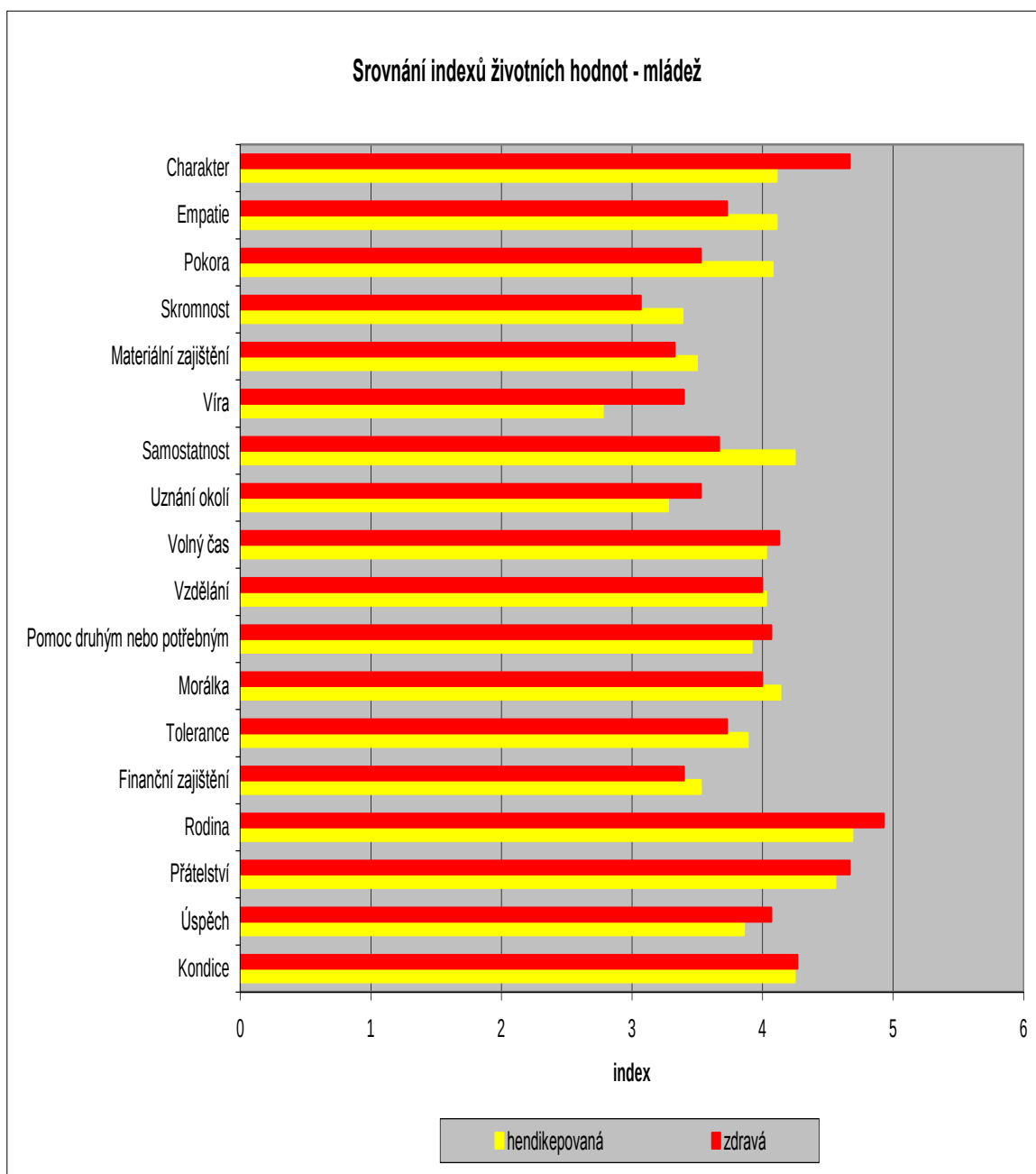
4.1 Vlastní šetření a interpretace výsledků - mládež

V následujících tabulkách a grafech předkládám výsledky šetření u skupiny respondentů souhrnně nazvané mládež. Výsledky jsou shromážděny od 40 hendikepovaných respondentů – 21 chlapců a 19 dívek - v průměrném věku 16,5 roku a od 40 zdravých respondentů – 18 chlapců a 22 dívek – v průměrném věku 16 let.

Tabulka 3-Srovnání indexů životních hodnot - mládež

životní hodnota	Mládež	
	hendikepovaná	zdravá
Kondice	4,25	4,27
Úspěch	3,86	4,07
Přátelství	4,56	4,67
Rodina	4,69	4,93
Finanční zajištění	3,53	3,4
Tolerance	3,89	3,73
Morálka	4,14	4
Pomoc druhým nebo potřebným	3,92	4,07
Vzdělání	4,03	4
Volný čas	4,03	4,13
Uznání okolí	3,28	3,53
Samostatnost	4,25	3,67
Víra	2,78	3,4
Materiální zajištění	3,5	3,33
Skromnost	3,39	3,07
Pokora	4,08	3,53
Empatie	4,11	3,73
Charakter	4,11	4,67

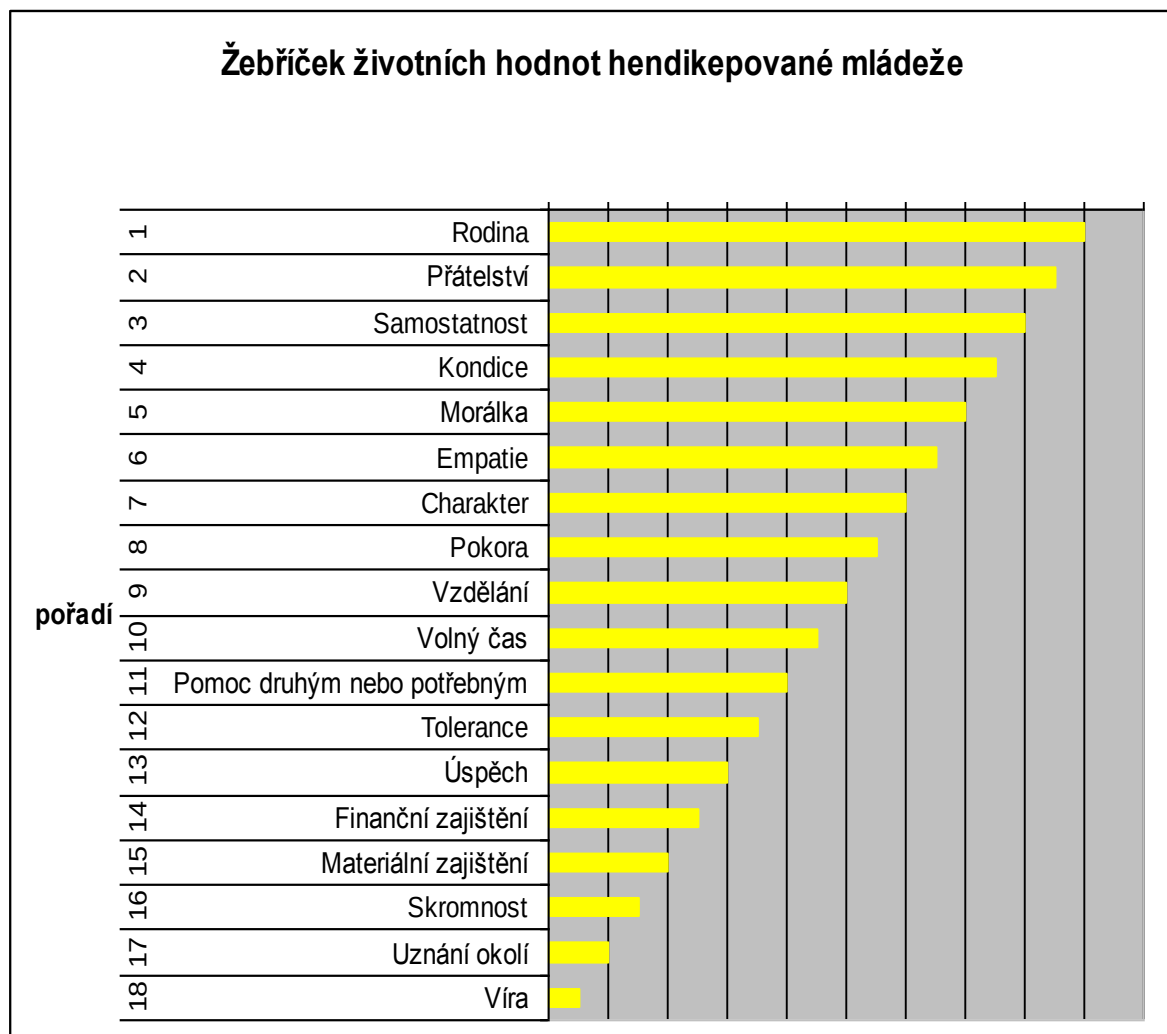
Graf 1 - Srovnání indexů životních hodnot – mládež

Tabulka 4-Žebříček životních hodnot hendikepované mládeže

žebříček životních hodnot hendikepované mládeže		
1	Rodina	4,69
2	Přátelství	4,56
3	Samostatnost	4,25
4	Kondice	4,25
5	Morálka	4,14
6	Empatie	4,11
7	Charakter	4,11
8	Pokora	4,08
9	Vzdělání	4,03
10	Volný čas	4,03
11	Pomoc druhým nebo potřebným	3,92
12	Tolerance	3,89
13	Úspěch	3,86
14	Finanční zajištění	3,53
15	Materiální zajištění	3,5
16	Skromnost	3,39
17	Uznání okolí	3,28
18	Víra	2,78

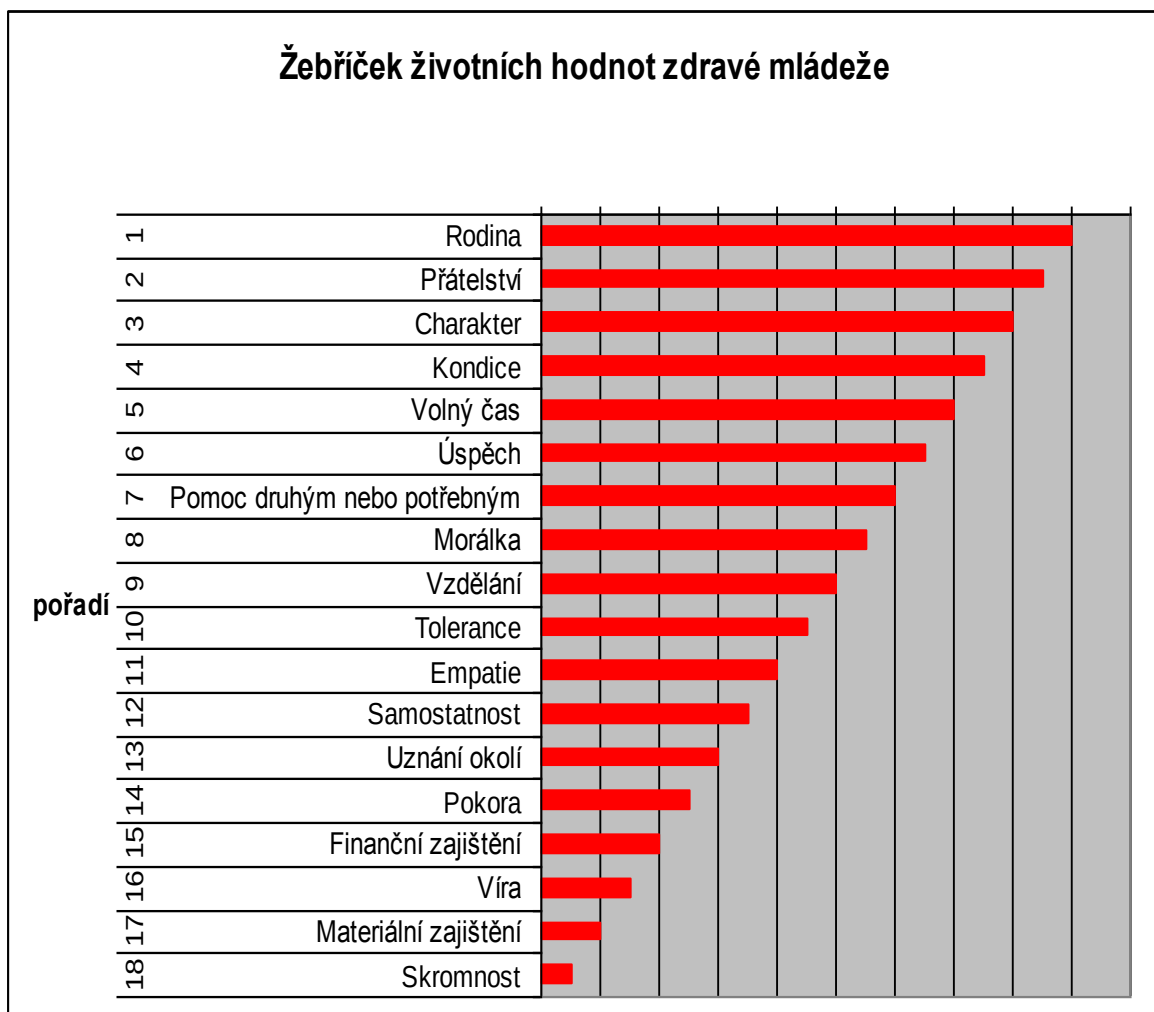
Graf 2 - Žebříček životních hodnot hendikepované mládeže

Tabulka 5- Žebříček životních hodnot zdravé mládeže

žebříček životních hodnot zdravé mládeže		
1	Rodina	4,93
2	Přátelství	4,67
3	Charakter	4,67
4	Kondice	4,27
5	Volný čas	4,13
6	Úspěch	4,07
7	Pomoc druhým nebo potřebným	4,07
8	Morálka	4
9	Vzdělání	4
10	Tolerance	3,73
11	Empatie	3,73
12	Samostatnost	3,67
13	Uznání okolí	3,53
14	Pokora	3,53
15	Finanční zajištění	3,4
16	Víra	3,4
17	Materiální zajištění	3,33
18	Skromnost	3,07

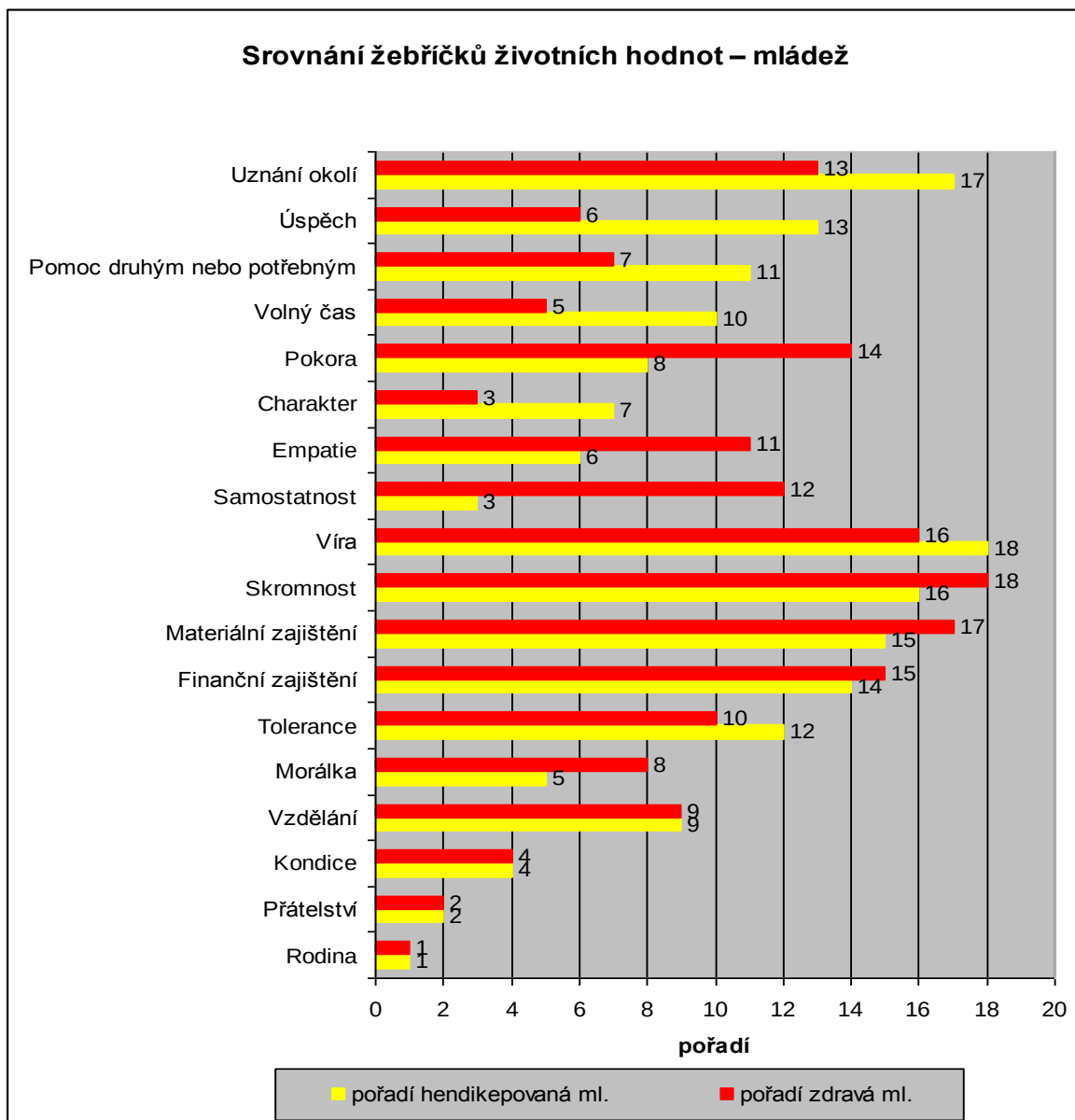
Graf 3 - Žebříček životních hodnot zdravé mládeže

Tabulka 6- Srovnání žebříčků životních hodnot – mládež

skupina	životní hodnota	mládež	
		hendikepovaná	zdravá
shodné	Rodina	1	1
	Přátelství	2	2
	Kondice	4	4
	Vzdělání	9	9
v toleranci shodnosti	Morálka	5	8
	Tolerance	12	10
	Finanční zajištění	14	15
	Materiální zajištění	15	17
	Skromnost	16	18
	Víra	18	16
rozdílné	Samostatnost	3	12
	Empatie	6	11
	Charakter	7	3
	Pokora	8	14
	Volný čas	10	5
	Pomoc druhým nebo potřebným	11	7
	Úspěch	13	6
	Uznání okolí	17	13

Graf 4 - Srovnání žebříčků životních hodnot – mládež

Výsledky empirického výzkumu žebříčků životních hodnot hendikepované a zdravé mládeže ukazují úplnou shodnost preferencí obou sledovaných skupin v hodnotě rodina (na prvním místě), přátelství (na druhém místě), kondice (na čtvrtém místě) a vzdělání (na devátém místě).

Shodnost tolerovanou (rozdíl pořadí do třech míst v žebříčku) lze popsat u morálky (na pátém u hend. a osmém u zdr.), tolerance (na dvanáctém u hend. a desátém u zdr.), finanční zajištění (na čtrnáctém u hend. a patnáctém u zdr.), materiální zajištění (na patnáctém u hend. a sedmnáctém u zdr.), skromnost (na šestnáctém u hend. a osmnáctém u zdr.) a víra (na posledním osmnáctém místě u hend. a šestnáctém u zdr.).

Všimněme si, že ve třídách shodnost a tolerovaná shodnost máme zařazeno deset z celkových osmnácti srovnávaných životních hodnot mládeže, což činí 56%.

Rozdílnost nacházíme u 44% dotazovaných životních preferencí a jsou jimi samostatnost (na třetím u hend. a dvanáctém u zdr.), empatie (na šestém u hend. a jedenáctém u zdr.), charakter (na sedmém u hend. a třetím u zdr.), pokora (na osmém u hend. a čtrnáctém u zdr.), volný čas (na desátém u hend. a pátém u zdr.), pomoc druhým nebo potřebným (na jedenáctém u hend. a sedmém u zdr.), úspěch (na třináctém u hend. a šestém u zdr.) a uznání okolí (na sedmnáctém u hend. a třináctém u zdr.)

Je zřejmé, že zdravá mládež staví na svém žebříčku životních hodnot výše životní hodnoty, které jsou zaměřené na jejich vlastní osobu a prožitky. Oproti tělesně hendikepované mládeži staví výše životní hodnoty jako charakter (v dotazníku nabídnuto jako sebezdokonalení), volný čas, úspěch a uznání okolí. Naopak životní hodnoty, které poukazují na zájem o okolí, kterými jsou například skromnost, samostatnost, morálka, empatie, tolerance (pravděpodobně je vnímána jako tolerance okolí vůči vlastní osobě) a pokora staví oproti tělesně hendikepovaným o pár stupňů níže.

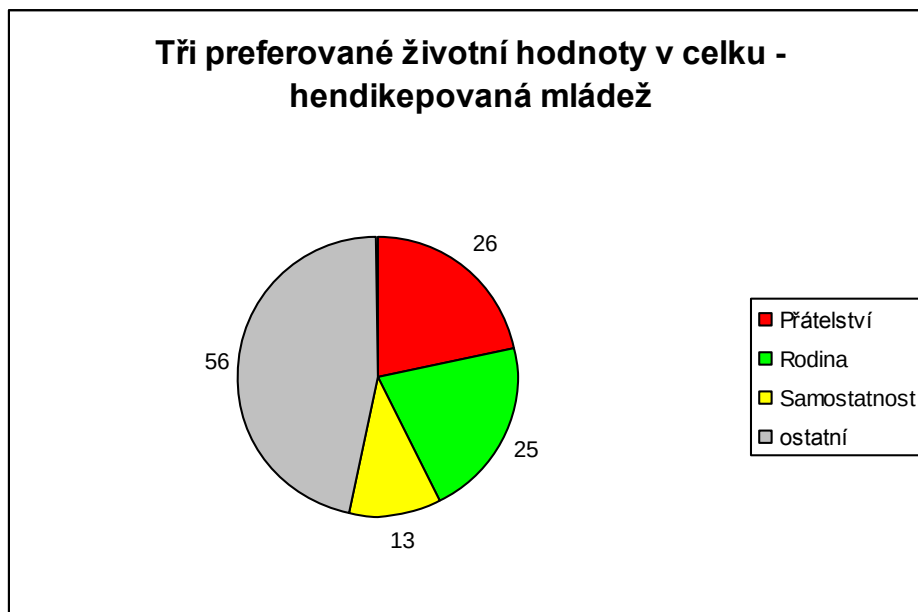
Výjimkou je pouze pomoc druhým nebo potřebným. Tento parametr, ale mohl být ovlivněn už samotným názvem dotazníku, ve kterém se hovoří o tělesně hendikepovaných. Tato skutečnost mohla navodit jakýsi pocit uvědomění si tohoto problému pocit povinnosti tuto životní hodnotu vyzdvihnout.

Dále se pojďme podívat na výsledky vzešlé z vyhodnocení druhého úkolu dotazníku, kdy měli respondenti označit tři nejdůležitější životní hodnoty.

Tabulka 7- Tři preferované životní hodnoty – hendikepovaná mládež

životní hodnota	počet preferencí
Přátelství	26
Rodina	25
Samostatnost	13
ostatní	56

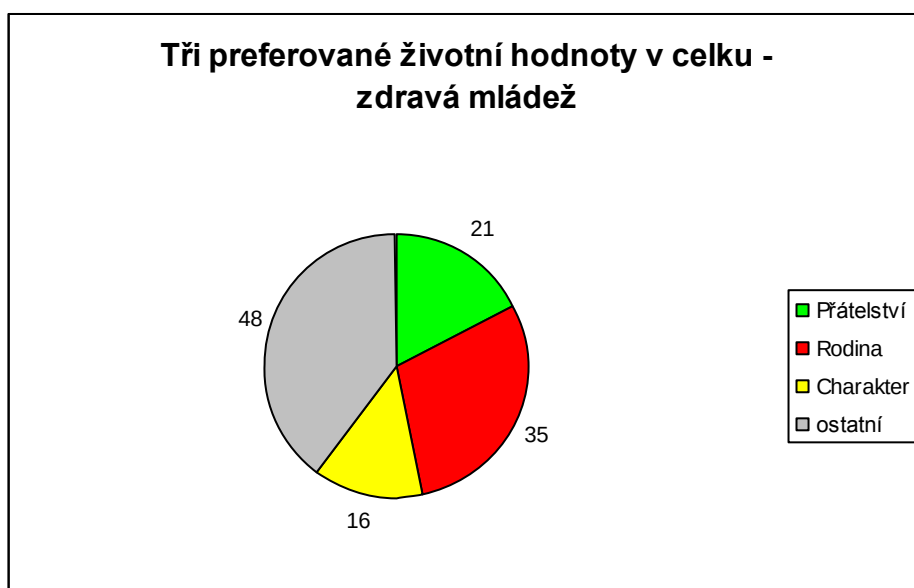
Graf 5 - Tři preferované životní hodnoty – hendikepovaná mládež

Tabulka 8 - Tři preferované životní hodnoty – zdravá mládež

životní hodnota	počet preferencí
Přátelství	21
Rodina	35
Charakter	16
ostatní	48

Graf 6 - Tři preferované životní hodnoty – zdravá mládež

Všimněme si dvou zajímavých momentů.

1. Pro tělesně hendikepovanou mládež má přátelství větší váhu než pro mládež zdravou. Přátelství označilo dvacet šest respondentů tělesně hendikepovaných oproti jedenadvaceti respondentům zdravým. Tento moment podporuje také preference empatie, kdy hendikepovaní řadí tuto životní hodnotu na šesté místo a zdraví až na jedenácté místo svého žebříčku životních hodnot. Tento vztah přátelství a empatie poukazuje na hloubku vnímání přátelství u hendikepované mládeže.
2. Je pravděpodobné, že pojem samostatnost vnímají obě skupiny zcela odlišně. Pro zdravou mládež má samostatnost nízkou hodnotu a je zařazená na dvanáctém místě žebříčku životních hodnot, kdežto mládež tělesně hendikepovaná řadí samostatnost na třetí místo. Zdravá mládež vnímá pravděpodobně samostatnost jako jistou nezávislost na rodině, ať už ekonomickou, kterou si ještě neumí zcela přesně představit nebo samostatnost v úkonech spjatých se zodpovědností. Tělesně hendikepovaná mládež vnímá samostatnost jako schopnost vykonávat běžné životní úkony, které jsou pro ně mnohdy velmi komplikované nebo přímo neřešitelné. Jde tady o snahu vyrovnat se co nejvíce okolí.

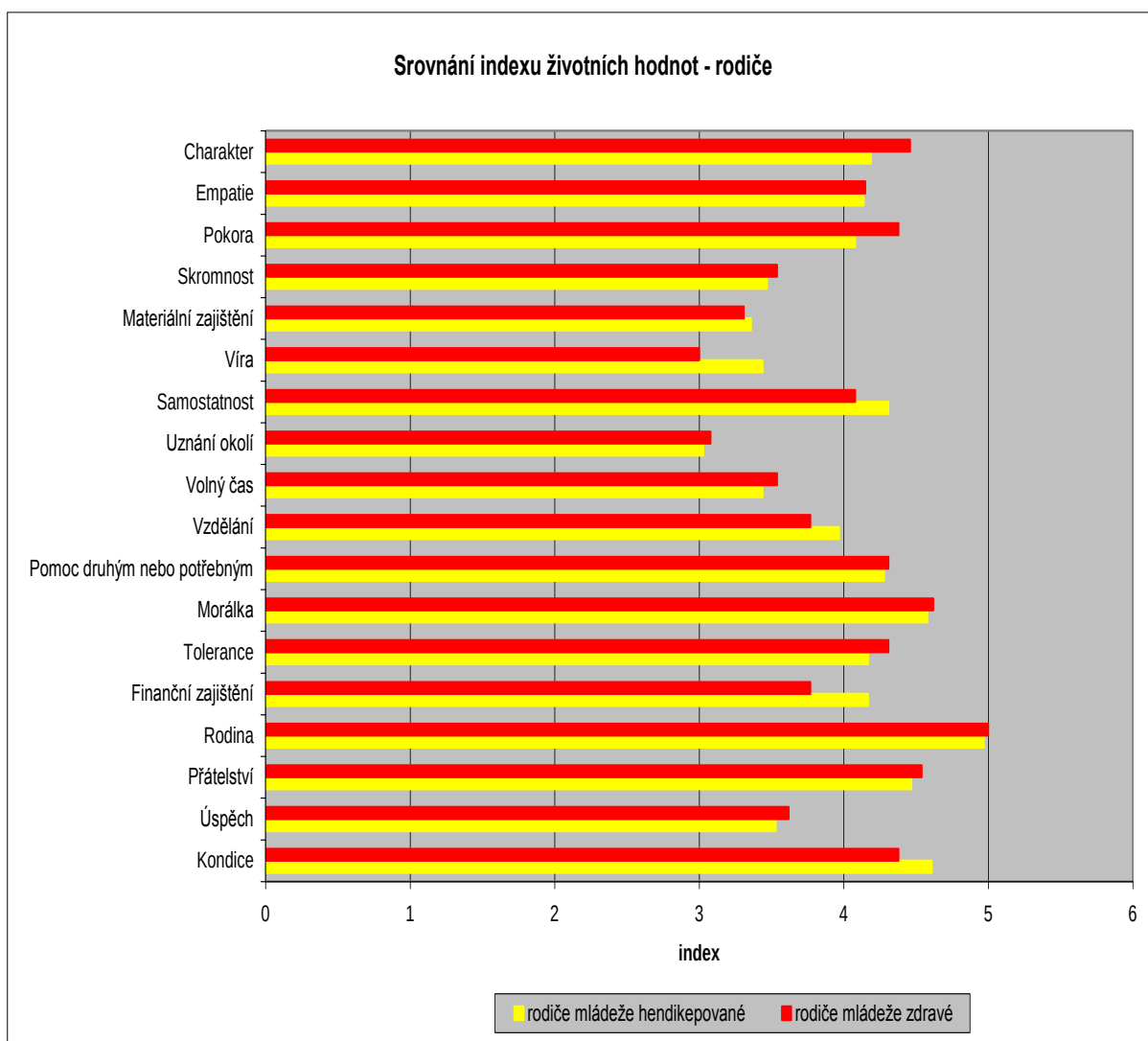
4.2 Vlastní šetření a interpretace výsledků - rodiče

V následujících tabulkách a grafech předkládám výsledky šetření u skupiny respondentů souhrnně nazvané rodiče. Výsledky jsou shromážděny od 40 rodičů hendikepovaných potomků – 12 mužů a 28 žen - v průměrném věku 45 let a od 40 rodičů zdravých potomků – 10 mužů a 30 žen – v průměrném věku 41 let.

Tabulka 9- Srovnání indexů životních hodnot - rodiče

životní hodnota	rodiče mládeže	
	hendikepované	zdravé
Kondice	4,61	4,38
Úspěch	3,53	3,62
Přátelství	4,47	4,54
Rodina	4,97	5
Finanční zajištění	4,17	3,77
Tolerance	4,17	4,31
Morálka	4,58	4,62
Pomoc druhým nebo potřebným	4,28	4,31
Vzdělání	3,97	3,77
Volný čas	3,44	3,54
Uznání okolí	3,03	3,08
Samostatnost	4,31	4,08
Víra	3,44	3
Materiální zajištění	3,36	3,31
Skromnost	3,47	3,54
Pokora	4,08	4,38
Empatie	4,14	4,15
Charakter	4,19	4,46

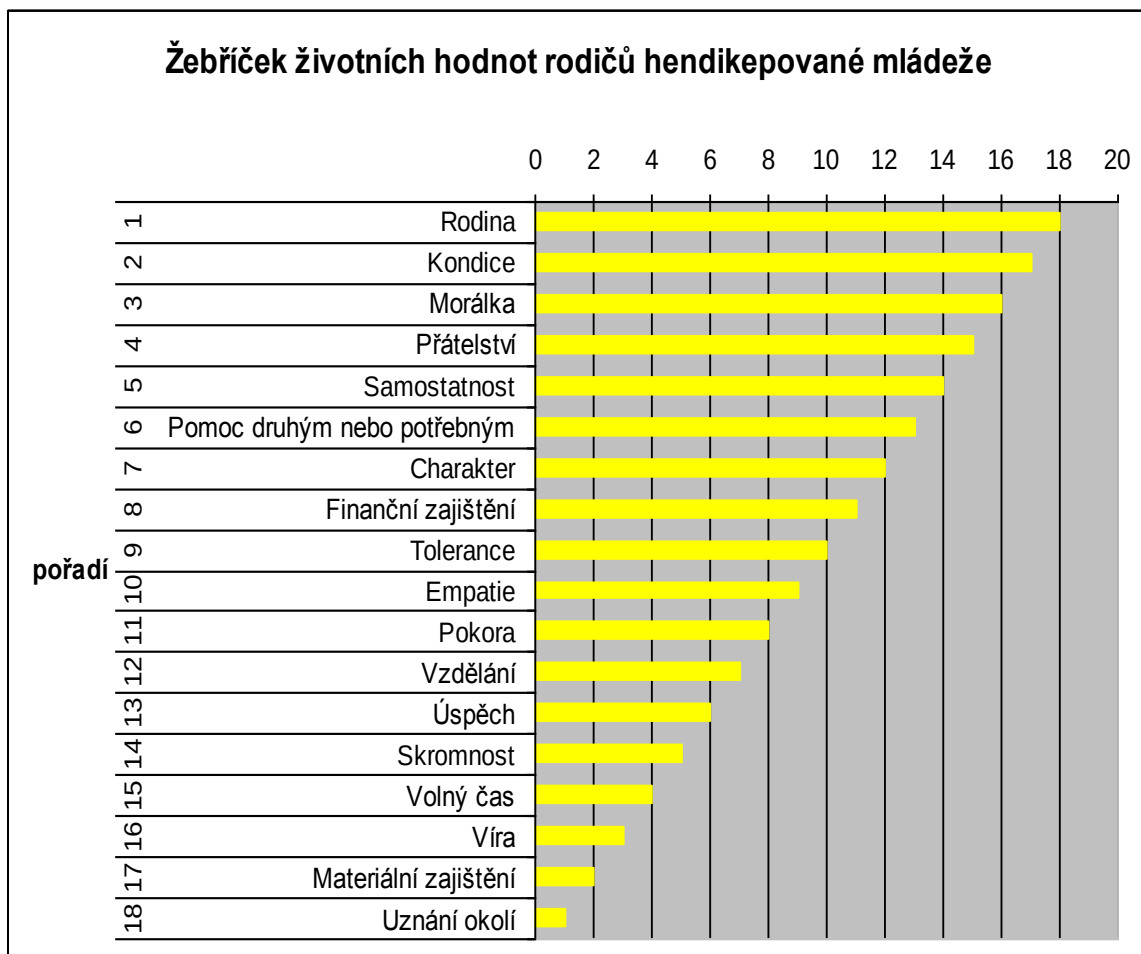
Graf 7 - Srovnání indexů životních hodnot - rodiče

Tabulka 10 - Žebříček životních hodnot rodičů hendikepované mládeže

žebříček životních hodnot rodičů hendikepované mládeže		
1	Rodina	4,97
2	Kondice	4,61
3	Morálka	4,58
4	Přátelství	4,47
5	Samostatnost	4,31
6	Pomoc druhým nebo potřebným	4,28
7	Charakter	4,19
8	Finanční zajištění	4,17
9	Tolerance	4,17
10	Empatie	4,14
11	Pokora	4,08
12	Vzdělání	3,97
13	Úspěch	3,53
14	Skromnost	3,47
15	Volný čas	3,44
16	Víra	3,44
17	Materiální zajištění	3,36
18	Uznání okolí	3,03

Graf 8 - Žebříček životních hodnot rodičů hendikepované mládeže

Tabulka 11 - Žebříček životních hodnot rodičů zdravé mládeže

žebříček životních hodnot rodičů zdravé mládeže		
1	Rodina	5
2	Morálka	4,62
3	Přátelství	4,54
4	Charakter	4,46
5	Kondice	4,38
6	Pokora	4,38
7	Tolerance	4,31
8	Pomoc druhým nebo potřebným	4,31
9	Empatie	4,15
10	Samostatnost	4,08
11	Finanční zajištění	3,77
12	Vzdělání	3,77
13	Úspěch	3,62
14	Volný čas	3,54
15	Skromnost	3,54
16	Materiální zajištění	3,31
17	Uznání okolí	3,08
18	Víra	3

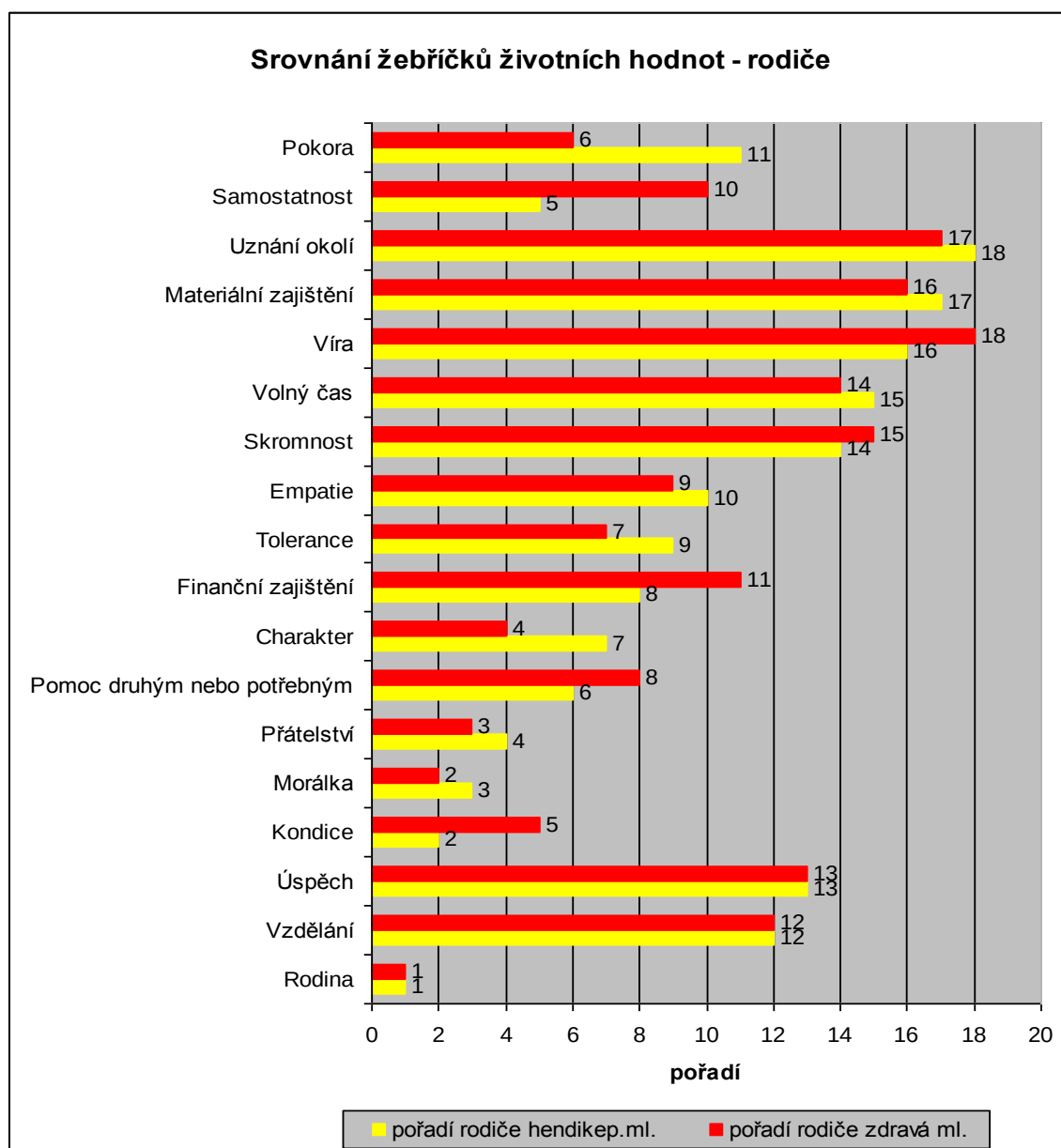
Graf 9 - Žebříček životních hodnot rodičů zdravé mládeže

Tabulka 12 - Srovnání žebříčků životních hodnot - rodiče

skupina	životní hodnota	rodiče mládeže	
		hendikepované	zdravé
shodné	Rodina	1	1
	Vzdělání	12	12
	Úspěch	13	13
v toleranci shodnosti	Kondice	2	5
	Morálka	3	2
	Přátelství	4	3
	Pomoc druhým nebo potřebným	6	8
	Charakter	7	4
	Finanční zajištění	8	11
	Tolerance	9	7
	Empatie	10	9
	Skromnost	14	15
	Volný čas	15	14
	Víra	16	18
	Materiální zajištění	17	16
	Uznání okolí	18	17
rozdílné	Samostatnost	5	10
	Pokora	11	6

Graf 10 - Srovnání žebříčků životních hodnot – rodiče

Výsledky výzkumu sledovaných skupin rodiče hendikepované mládeže (dále také RHM) a rodiče zdravé mládeže (dále také RZM) vykazují na žebříčku životních hodnot úplnou shodnost ve třech hodnotách a sice: rodina (na prvním místě), vzdělání (na dvanáctém místě) a úspěch (na třináctém místě).

Shodnost tolerovanou (rozdíl pořadí do třech míst v žebříčku) nacházíme u kondice (na druhém u RHM a pátém u RZM), morálka (na třetím u RHM a druhém u RZM), přátelství (na čtvrtém u RHM a na třetím u RZM), pomoc druhým nebo potřebným (na šestém u RHM a na osmém u RZM), charakter (na sedmém u RHM a na čtvrtém u RZM), finanční zajištění (na osmém u RHM a na jedenáctém u RZM),

tolerance (na devátém u RHM a na sedmém u RZM), empatie (na desátém u RHM a na devátém u RZM), skromnost (na čtrnáctém u RHM a na patnáctém u RZM), volný čas (na patnáctém u RHM a na čtrnáctém u RZM), víra (na šestnáctém u RHM a na osmnáctém u RZM), materiální zajištění (na sedmnáctém u RHM a na šestnáctém u RZM), uznání okolí (na osmnáctém u RHM a na sedmnáctém u RZM).

Do tříd shodnost a tolerovaná shodnost rodiče obou skupin zařazují šestnáct z celkových osmnácti srovnávaných životních hodnot tedy 89% v podstatě shodných preferencí.

Do třídy rozdílné řadíme pouze dvě životní hodnoty a to samostatnost (na pátém u RHM a na desátém u RZM) a pokoru (na jedenáctém u RHM a šestém u RZM).

I přes téměř devadesáti procentní shodnost výsledků výzkumu skupin RHM a RZM si všimněme některých rozdílů.

Zařazení kondice na druhé místo skupinou rodičů hendikepované mládeže a na páté místo rodiči zdravé mládeže jasně ukazuje na větší obavu rodičů hendikepované mládeže o zdravotní a psychický stav svých potomků, ale také o svůj vlastní. Rodiče hendikepované mládeže jsou si evidentně vědomi závislosti svých potomků a vědí jak nutná je jejich dobrá kondice důležitá pro péči a dobrou pohodu hendikepovaných potomků.

Také pomoc druhým nebo potřebným, kterou řadí RHM na šesté místo oproti osmému místu RZM je životní hodnota, která je jistě vnímána RHM v jiném rozměru. Rodiče hendikepované mládeže se pohybují v prostředí, kde je nutnost pomáhat druhým prakticky všudypřítomná. Navíc pomoc druhých velmi často přijímají a proto považují za povinnost pomoc vracet a nepřerušit řetěz solidarity. Ochota pomáhat se projevila také ve vyšší míře ochoty spolupracovat na tomto výzkumu a rychlosti navrácení vyplněných dotazníků.

Není náhodou, že rodiče hendikepovaných potomků dávají vyšší váhu finančnímu zajištění než rodiče zdravých potomků. Jeden z rodičů hendikepovaného potomka bývá na větší část dne zaměstnán péčí o dítě. K nižším příjmům rodiny dále přibývá finanční náročnost kompenzačních pomůcek a nákladů na dopravu atd.

Skutečnost, že rodiče hendikepovaných potomků staví v žebříčku životních hodnot toleranci níže než rodiče zdravých potomků je jistým překvapením. Dalo by se očekávat, že RHM budou toleranci okolí považovat za důležitou. Důvodem bude pravděpodobně jistá uzavřenost RHM před většinovým okolím a podvědomé odmítání hendikepu svého dítěte.

Zcela rozdílným se u obou skupin rodičů projevuje pohled na samostatnost. Tento fakt potvrzuje výsledek porovnání preferencí hendikepované a zdravé mládeže. Lidé, kteří mají osobní zkušenost s tělesným hendikepem, vnímají samostatnost ve zcela jiném rozměru.

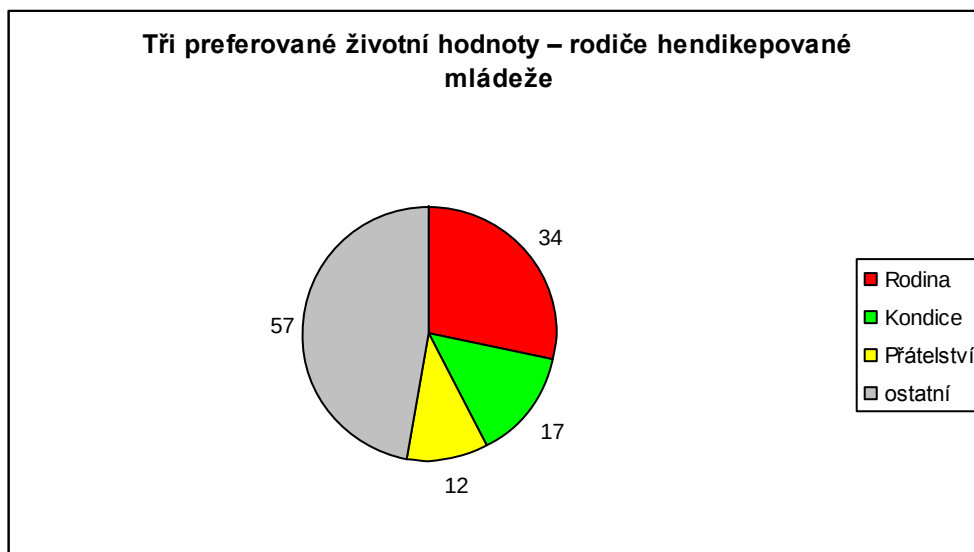
Vysvětlením proč staví RHM o pět příček níže než RZM pokoru (v dotazníku předloženo jako: Jak je pro Vás důležité respektovat druhé?) je již zmiňovaná uzavřenost vůči většinovému okolí a větší náročnost života, ve kterém jsou tito lidé více odkázáni sami na sebe.

Zajímavé nahlédnutí do života obou zkoumaných skupin rodičů nabízí výsledky druhé části dotazníku, kdy bylo úkolem respondentů, stejně jako u skupiny mládeže, označit tři nejdůležitější životní hodnoty.

Tabulka 13 - Tři preferované životní hodnoty – rodiče hendikepované mládeže

životní hodnota	Počet preferencí
Rodina	34
Kondice	17
Přátelství	12
ostatní	55

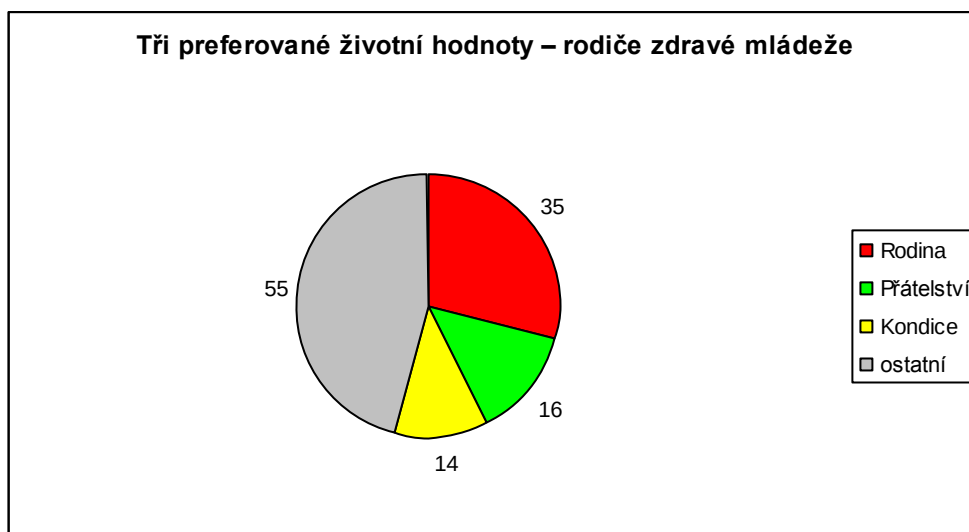
Graf 11 - Tři preferované životní hodnoty – rodiče hendikepované mládeže

Tabulka 14 - Tři preferované životní hodnoty – rodiče zdravé mládeže

životní hodnota	počet preferencí
Rodina	35
Přátelství	16
Kondice	14
ostatní	55

Graf 12 - Tři preferované životní hodnoty – rodiče zdravé mládeže

Zajímavé je, že se výsledek vzešlý z označení třech nejdůležitějších životních hodnot neshoduje s výsledkem preferencí bodovaných v první části dotazníku tedy na řebříčku životních hodnot. Na prvních třech místech žebříčku životních hodnot obou skupin dotazovaných rodičů se vyskytuje morálka (u RHM na třetím místě a u RZM na druhém místě). Ve výsledku druhé části dotazníku byla u rodičů hendikepované mládeže morálka nahrazená přátelstvím a u rodičů zdravé mládeže kondicí.

Široká nabídka životních hodnot v první části dotazníku pravděpodobně rozptýlila pozornost respondentů a přiměla je uvažovat se zřetelem na obecně zažité společenské normy. Morálka, charakter a pokora se u obou skupin vyskytují poměrně vysoko.

V mantinelech druhé části rodiče obou skupin shodně uvádějí tři primární životní hodnoty, kterými pro ně jsou rodina, kondice a přátelství.

4.3 Vyhodnocení předpokladů

Předpoklady

1. *Respondenti – zdravá mládež a respondenti – hendikepovaná mládež se vyjadřují v otázkách životních hodnot shodně.*

Předpokládaný výsledek shodnosti hodnotového žebříčku zdravé a hendikepované mládeže se zcela nepotvrdil. Shodnost byla zjištěna pouze z 56%.

2. *Rozdílly jsou v reakcích respondentů – rodičů zdravých potomků a respondentů – rodičů hendikepovaných respondentů.*

Předpokládaný výsledek rozdílnosti vnímání životních hodnot rodičů zdravé a hendikepované mládeže se zcela nepotvrdil. Shodnost byla zjištěná z 89%.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla zjistit, jaký hodnotový řebříček vyznává dnešní mládež ve věku 14 až 18 let a porovnat žebříček životních hodnot tělesně hendikepovaných a zdravých adolescentů. Mým dalším úkolem bylo posoudit stejné parametry u rodičů obou skupin adolescentů. Nadřazeným cílem bylo vytvořit materiál dokumentující fakta v určité době a prostředí. Materiál, který předloží reálný pohled na hodnotové vnímání života mládeže s akcentem na vnímání života mládeže tělesně hendikepované. S akcentem, který vyvolává právě srovnání s mládeží zdravou. V názvu této bakalářské práce vidíme „...s přihlédnutím k životním hodnotám rodičů“. Tedy rodičů tělesně hendikepované mládeže a rodičům mládeže zdravé. Právě od tohoto „přihlédnutí“ jsem si slibovala doplnění obrazu vnímání života tělesně hendikepovaných adolescentů a jejich zdravých vrstevníků. Mým záměrem bylo po splnění těchto cílů dát čitateli podnět k zamyšlení se nad nitrem tělesně hendikepovaných, otupit některé předsudky a možná tak dopomoci přirozenému zvládnutí setkání zdravých a tělesně hendikepovaných osob bez oboustranně nepříjemných situací. Protože vycházíme-li z představ omezených neznalostí, nemusíme zvládnout kontakt s hendikepovaným a pomoc hendikepovanému ve vhodné formě.

Pro uvedení do problematiky jsem se v teoretické části věnovala vymezení pojmů, rozboru teorií týkajících se hodnotového systému a popisu vlivu okolí na hodnotový systém mládeže. V praktické části jsem po stanovení cílů a předpokladů popsala metodu výzkumu (dotazník) a seznámila s prostředím, ve kterém jsem hledala účastníky výzkumu. Následují tabulky a grafy, které transparentně prezentují výsledky výzkumu.

Z výsledků lze konstatovat, že žebříčky životních hodnot tělesně hendikepované a zdravé mládeže se shodují pouze z cca. 50%. Poučení hledejme ve shodnosti preferencí hodnot, jako jsou rodina, přátelství, kondice, vzdělání, tolerance, finanční zajištění, materiální zajištění, skromnost, morálka, víra a rozdílnosti preferencí hodnot samostatnost, empatie, charakter, pokora, volný čas, pomoc druhým nebo potřebným, úspěch, uznání okolí.

Přistupujme mládeži tělesně hendikepované a zdravé v jádru stejně, ale respektujme u hendikepované mládeže touhu po samostatnosti, význam hodnoty přátelství a vyšší citlivost vůči okolí. U zdravé mládeže počítejme se zvýšeným zájmem o osobnostní rozvoj a vyšší zaměření se na sebe sama. Výsledky zkoumání životní

hodnoty rodičů nám při porovnání naopak ukazují shodnost 90%, ale z drobných odchylek a řídkých rozdílů lze vycítit jistou uzavřenost a ostražitost rodičů hendikepované mládeže vůči okolí.

Resumé

Předložená bakalářská práce zabývající se hodnotami zdravé a tělesně hendikepované mládeže s přihlédnutím k životním hodnotám rodičů je rozdělena do dvou částí.

Teoretická část charakterizuje termíny jako jsou hodnota a hodnotová orientace a také zpracovává odbornou literaturu související s problematikou hodnot.

Praktická část předkládá výsledky empirického výzkumu, do něhož byly zařazeny na jedné straně rodiny s tělesně hendikepovaným a do běžného života integrovaným dítětem a na druhé straně rodiny bez života ovlivněného zdravotním problémem.

Hlavním cílem této práce je zjištění, jaké životní hodnoty uznává zdravá a hendikepovaná mládež ve věku 14 – 18 let, získat srovnání hodnot mezi mládeží zdravou a tělesně hendikepovanou a zmapovat hodnotovou orientaci rodičů zmíněných mladých respondentů.

Summary

The presented bachelor thesis deals with values of healthy and physically handicapped youth, taking into account the life values of their parents, and it is divided into two parts.

The theoretical part describes terms such as the value and value orientation, and it also processes professional literature related to the subject of values.

The practical part presents the outcomes of the empirical research, which involves, on the one hand, families with a physically handicapped child integrated in the normal life, and, on the other hand, families without life influenced by a physical disability.

The main objective of my thesis is to find out values of young people in the age range of 14 – 18, with and without physical handicaps, to compare the values of young people with no handicaps and those of handicapped youth, and describe the value orientation of the above respondents' parents.

Seznam použité literatury:

1. CAKIRPALOGLU, P. Psychologie hodnot. Praha: Votobia, 2004, s. 335-336. ISBN 80-7220-195-6.
2. DOBROVOLSKÁ, D., DUPLINSKÝ, J. Hodnotová orientace vysokoškoláka z hlediska současné koncepce hodnot. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1981, 145 s. ISBN 14-351-82.
3. DOROTÍKOVÁ, S. a kol. Hodnoty a vzdělání. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1997, s. 29. ISBN 80-86039-18-8.
4. GÖBELOVÁ, T. Axiologická dimenze ve výchově a vzdělávání. Ostrava: Ostravská univerzita Ostrava, 2006, s. 18. ISBN 80-7368-240-0.
5. GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2010, s. 121. ISBN 978-80-7315-185-0.
6. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 80-7178-303-X. .
7. HELUS, Z. Psychologie. Praha: Fortuna, 2003, s. 45-46. ISBN 80-7168-876-2.
8. Ilustrovaný encyklopedický slovník. II. díl. Praha: Academia, 1980, s. 149, 822.
9. KELLER, J. , NOVOTNÝ, P. Úvod do filozofie, sociologie a psychologie. Nové pohledy společenských věd. Liberec: Dialog, 2008, s. 58. ISBN 978-80-86761-7.
10. R. KOHOUTEK, R. a kol. Základy sociální psychologie. Brno: Cerm, 1998, s. 61. ISBN 80-7204-064-2.
11. KRATOCHVÍLOVÁ - MIEDZIKOVÁ, J. Etika pro střední školy. Praha: Kvarta, 1996, s. 107. ISBN 80-85570-73-4.
12. KRAUS, B. Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. Brno: Paido, 2006, s. 61. ISBN 80-7315-125-1.
13. KRAUS, B. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 132. ISBN 80-7315-004-2.
14. KUČEROVÁ, S. Člověk, hodnoty, výchova. Kapitoly z filozofie výchovy. Prešov: Grafotlač Prešov, 1996, s. 65. ISBN 80-85668-34-3.
15. MATĚJČEK, Z. Rodiče a děti. Praha: Avicenum, 1986, s. 324-328.
16. MATĚJČEK, Z. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha: Portál, 1996, s. 13. ISBN 80-7178-303-X.
17. MÜLLER, O. Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 8. ISBN 80-244-0231-9.

18. Ottova všeobecná encyklopedie. Praha: Ottovo nakladatelství Praha, 2003, s. 463. ISBN 80-7181-938.
19. PROCHÁZKA, M. Sociální pedagogika. Praha: Grada Publishing, 2012, s. 103-110. ISBN 978-80-247-3470-5.
20. PROCHÁZKOVÁ, L. Podpora osob se zdravotním postižením při integraci na trh práce. Brno: MSD, 2009, 172 s. ISBN 978-80-7392-0.
21. PRUDKÝ, L. Hodnoty a normy v české společnosti. Stav a vývoj v posledních letech. Brno: Akademické nakladatelství Cerm. 2004, s. 8. ISBN 80-7204-358-7.
22. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E, MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2009, s. 92. ISBN 978-80-7367-482-3.
23. ŘÍČAN, P. Cesta životem. Praha: Panorama, 1990, s. 229. ISBN 80-7038-078-0.
24. ROSENZWEIG, M. Životní hodnoty. Praha: Komenium Praha, 1991, s. 5. ISBN 80-85426-07-2.
25. SAK, P. Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů. Praha: Petrklíč, 2000, s. 7. ISBN 80-7229-042-8.
26. ŘÍČAN, P. Cesta životem. Praha: Panorama, 1990, s. 229. ISBN 80-7038-078-0.
27. SEKOT, A. Sociologie v kostce. Brno: Paido, 2002, 206 s. ISBN 80-7315-021-2.
28. SKUTIL, M. Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství. Praha: Portál, 2011, s. 81. ISBN 80-210-1196-3.
29. SPOUSTA, V. Krása, umění a výchova. Brno: Masarykova universita Brno, 1996, s. 17-21. ISBN 80-210-1196-3.
30. VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. Základy pedagogicky volného času. Brno: Paido, 1995, 176 s. ISBN 80-909737-9-9.
31. VÝROST, J. , SLAMĚNÍK, I. Sociální psychologie. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2008, s. 152. ISBN 978-80-247-1428-8.
32. ZELINKOVÁ, O. Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. Praha: Portál, 2001, s. 118-119. ISBN 80-7178-544X.

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Členění Vážanského a Smékala.....	18
Tabulka 2 - Rozdělení vrstevnických skupin	31
Tabulka 3-Srovnání indexů životních hodnot - mládež	48
Tabulka 4-Žebříček životních hodnot hendikepované mládeže.....	50
Tabulka 5- Žebříček životních hodnot zdravé mládeže	52
Tabulka 6- Srovnání žebříčků životních hodnot – mládež.....	54
Tabulka 7- Tři preferované životní hodnoty – hendikepovaná mládež	56
Tabulka 8 - Tři preferované životní hodnoty – zdravá mládež.....	57
Tabulka 9- Srovnání indexů životních hodnot - rodiče.....	59
Tabulka 10 - Žebříček životních hodnot rodičů hendikepované mládeže	61
Tabulka 11 - Žebříček životních hodnot rodičů zdravé mládeže	63
Tabulka 12 - Srovnání žebříčků životních hodnot - rodiče.....	65
Tabulka 13 - Tři preferované životní hodnoty – rodiče hendikepované mládeže.....	68
Tabulka 14 - Tři preferované životní hodnoty – rodiče zdravé mládeže	69

Seznam grafů

Graf 1 - Srovnání indexů životních hodnot – mládež	49
Graf 2 - Žebříček životních hodnot hendikepované mládeže	51
Graf 3 - Žebříček životních hodnot zdravé mládeže	53
Graf 4 - Srovnání žebříčků životních hodnot – mládež	55
Graf 5 - Tři preferované životní hodnoty – hendikepovaná mládež	57
Graf 6 - Tři preferované životní hodnoty – zdravá mládež.....	57
Graf 7 - Srovnání indexů životních hodnot - rodiče	60
Graf 8 - Žebříček životních hodnot rodičů hendikepované mládeže	62
Graf 9 - Žebříček životních hodnot rodičů zdravé mládeže.....	64
Graf 10 - Srovnání žebříčků životních hodnot – rodiče	66
Graf 11 - Tři preferované životní hodnoty – rodiče hendikepované mládeže	68
Graf 12 - Tři preferované životní hodnoty – rodiče zdravé mládeže	69

Přílohy:

Příloha č. 1: Vzor dotazníku

Dotazník - Hodnotová orientace zdravé a tělesně hendikepované mládeže s přihlédnutím k životním hodnotám rodičů

Simona Nestávalová (2013)

S žádostí o vyplnění, Vám mladí přátelé a vážení rodiče dospívajících dětí, předkládám dotazník, který je součástí mé bakalářské práce na téma „Hodnotová orientace zdravé a hendikepované mládeže s přihlédnutím k životním hodnotám rodičů“. Věřím, že výsledky výzkumu mohou být použity pro potřeby osob pracujících s mládeží a přispět ke správnému vnímání myšlení Vás mladých a Vašich rodičů.

Vyplnění dotazníku Vám zabere maximálně 15minut.

Dotazník bude zpracován anonymně, ale pro správné vyhodnocení je důležité sdělení dvou základních údajů pro zatřídění.

Věk:.....

Pohlaví: žena muž

- 1) U níže uvedených životních hodnot označte důležitost každé hodnoty ve vašem životě. Hodnoťte zvýrazněním (**tučné písmo**) zvolené známky – známkou 5 označíte hodnotu, kterou považujete za nejdůležitější nebo jednu z nejdůležitějších ve svém životě. Známkou 1 označíte hodnotu, kterou považujete ve svém životě za nejméně důležitou.

Kondice	1	2	3	4	5
---------	---	---	---	---	---

(Jak je pro Vás v životě důležitá fyzická a psychická kondice vaše nebo vašich blízkých?)

Úspěch	1	2	3	4	5
--------	---	---	---	---	---

(Jak pro Vás v životě důležitý úspěch ve vašich činnostech?)

Přátelství 1 2 3 4 5

(Jak je pro Vás důležité mít přátele?)

Rodina 1 2 3 4 5

(Jak je pro Vás důležitá podpora rodiny? Jak jsou pro Vás důležití členové rodiny?)

Finanční zajištění 1 2 3 4 5

(Jak je pro Vás důležité mít finanční prostředky?)

Tolerance 1 2 3 4 5

(Jak je pro Vás důležité být tolerantní k okolí a setkávat se s tolerancí okolí vůči Vám?)

Morálka 1 2 3 4 5

(Jak je pro Vás důležité morální zásady? Slušnost, čest, úcta ke starším a autoritám.)

Pomoc druhým nebo potřebným 1 2 3 4 5

(Jak je pro Vás důležité pomáhat lidem v nouzi?)

Vzdělání 1 2 3 4 5

(Jak je ve Vašich plánech důležitá úroveň dosaženého vzdělání?)

Volný čas 1 2 3 4 5

(Jak je pro Vás důležité mít čas pro sebe a své zájmy?)

Uznání okolí 1 2 3 4 5

(Jak je pro Vás důležité uznání Vašich úspěchů nebo činnosti od ostatních?)

Samostatnost 1 2 3 4 5

(Jak je pro Vás důležité být nezávislý na ostatních?)

Víra 1 2 3 4 5

(Jak je pro Vás důležitá víra a to ne jenom víra v boha, ale také například víra ve vyšší ideály?)

Materiální zajištění 1 2 3 4 5

(např.: Jak je pro Vás důležitá úroveň bydlení, vlastnictví elektroniky, ošacení, sportovního vybavení....?)

Skromnost 1 2 3 4 5

(Jak je pro Vás důležité žít skromně bez nadbytečného hromadění materiálních statků a plýtvání?)

Pokora 1 2 3 4 5

(Jak je pro Vás důležité respektovat druhé?)

Empatie 1 2 3 4 5

(Jak je pro Vás důležitá schopnost umět se vcítit do pocitů lidí, se kterými se setkáváte a jak důležitá je pro Vás schopnost jim naslouchat?)

Charakter 1 2 3 4 5

(Jak je pro Vás důležitý Váš charakter a snažíte se na svém charakteru pracovat snažíte se zdokonalit svou osobnost, své chování?)

- 2) Vyberte z výše uvedené nabídky životních hodnot tři položky, které jsou pro Vás v životě nejdůležitější. Vybrané označte zvýrazněním (**tučné písmo**).

Velice Vám děkuji za čas, který jste věnovali zamyšlení a vyplnění tohoto dotazníku.

Děkuji za pomoc a spolupráci.

Simona Nestávalová ☺

